

1589

కీర్తి శేషు లై, కీర్తి కందుల కీర్తిమన్నారాయణగారిచే స్థాపించబడియె.

సంపుటము. III || డిశంబరు. 1913. || సంచిక. 8

మౌనమేళన

నీతి మత సంఘ పరిశోమ భాషాః షయములఁ జర్చించు.

స చి త్ర మా స ప త్రి క

రాజమహేంద్రవరము

పత్రికాసంపాదకులు

నాశిము కృష్ణారావు

సత్యవోలు అప్పారావు.

స త్య వో లు అ ప్ప రా వు చే

శ్రీవిద్యానిలయ ముద్రాకాలయందు

ముద్రింపించి ప్రకటింపబడియె.

రాజమహేంద్రవరము.

1913.

విషయములు.

1. భక్తసంజవని.	నాశిము కృష్ణారావుగారు.
2. ఆర్యసూక్తిముక్తావళి.	సత్యహోలు అచార్యుగారు.
3. సీతీహాథ.	“ ”
4. శారీకాగ్నిము.	“ ”
5. సృష్టిస్త్రీలపరిణామము.	ఉమేశ్రీహారు.
6. దురావతి.	గోపేటి జగన్నాథరావుగారు.

క. సాధుజనావనకలితము

హాసములు, పుణ్యకల్పితామలపథసం

బోధనములు, మోక్షగమన

సాధనములు దేవదేవులసంపాదనముల్.

302

అ. పరమపురుష! పరమపావన! పరమేశ!

భక్తనరద! భద్ర! భనవిహారి!

దురితహరణ! నిన్ను శరణులు వేడెద

మధయ మిచ్చి కాన సయ్య మమ్ము.

303

క. ఆలింపుము విన్నప మిద

వేలుపుగమితేని నిన్ను వేడికొనియెడక

నాలోనిచిక్కు మానిచి

నీలోనికె గొంచు బొమ్ము నిఖిలార్థికా!

304

క. సర్వము నీవ యెఱుంగుదు

సర్వవిలోకనుడ వీవ సర్వాత్మ్యుడవున్

సర్వాపరాధు నను నో

సర్వేశ! యనుగ్రహింపు సర్వాధారా!

305

క. నీమహిమ యెఱిగి పొగడంగ

నే మెంతటివార? మఖిలనేతలు, తిరిజగ

క్షేమకరుడవు, సుమతివి

తామనుల మగుమమ్ము గావల దగు బరమేశా!

306

మత్త. నిన్ను స్తీశ్వర! దేవదేవుని నిర్ణయింపంగ లేక యో

సన్నతామలక్ష్మి శోభిత! సర్వలోకశరణ్య! నే

నెన్నరానిమహాపరాధము లెన్నో చేసితి నీయెడన్

నన్ను మన్నన చేసి కావు మనాధనాథ! దయానిధీ!

307

తే. దాసజనకోటి కతి సౌఖ్యదాయకములు

వితతకరుణానుభూతరంగితము లైన

నీకటాక్షేక్షణములచే నెఱయ మమ్ముఁ

జూచి నుఖులను జేయవే శుద్ధచరిత!

308

తే. అకట! దిక్కుల కెల్ల ది క్తైనమాకు

నొక్కదిక్కును లేదు కా లూద నైన

దిక్కు గా వయ్య జేవ! మాదిక్కుఁ జూచి

దిక్కు లే కున్న వారలదిక్కు నీవ.

309

క. నీపాదంబులు నమ్మిన

నాపద లెక్కడివి జనుల కత్యుగ్రమహా

దీపితపాపజ్వలనము

పైఁ బడ కుండెడివిధంబు భావింపఁ గదే!

310

అ. అంధకారవైరి యపరాధియవ్వల

జనిన నంధ మయినజగముభంగి

నీవు తూమనముల నెగడక యుండిన

నంధతమసయుతుల మగుదు మీశ!

311

క. నీపాదకమల సేవయు,

నీపాదార్చకులతోడి నెయ్యము, నితాం

తాపారభూతదయయును

దాపసమందార! నాకు దయ సేయఁ గదే!

312

క. నాకున్ సఖ్యము పుణ్య

శ్లోకులతోఁ గాన తత్త్వకూన్యలు సంసా

రైకవిమోహులతోడం

గా కుండ నొనర్పు మయ్య కలుషవిమూరా!

313

కా. నీపశ్చాదకు లాలకించుచెపులుకొ, ని న్నాడువాక్యంబులుకొ

నీపేరం బని నేయుహస్తయుగముల్, నీమూర్తిపైఁ జూపులున్,

నీపాదంబులపొంత మొక్కుకొరముల్, నీసేవపైఁ జిత్తముల్,

నీపై బుద్ధులు మాకు నిమ్ము కరుణన్ విర్వాణసంధాయకా!

314

కా. దేవా! నీచరణప్రసాదకణలబ్ధిం గాక లే కున్న నొం

డేచెంటం జను నీమహామహిమ నూహింపంగ నెవ్వారికిన్?

నీవారై చనువారిలో నొకఁడ నై నికొ గొల్పుభాగ్యంబు నా

కీచే యెప్పటి కైన నన్నుఁ గరుణాకొ వీక్షించి విశ్వేశ్వరా!

315

చ. అరయఁగ భక్తపాలనము లైనభవద్గుణజాల మాతృ సం

స్మరణము నేయ, వాక్కు నిను సన్నతి నేయ, శరీర మెల్లఁ గిం

కరపరివృత్తి నేయ మదిఁ గాంత యొనర్చెదఁ నంతే కాని నా

కరుడుగఁ జక్కవర్తి పద మైన నొసంగిన నొల్ల నీశ్వరా!

316

తే. భక్తజనసంతతానందభద్రకరము

భూరిసంసారసాగరోత్తారణంబు

నన్యాయానందమోక్షదాయకము నైన

నీపదధ్యాన మాతృలో నిలువ నీవె!

317

ఆ. భక్త కామదంబు, ముక్తిదాయక, మిలా

మండనంబు, దుఃఖమృగనంబు,

భద్రకరము నైనభవదంఘ్రియుగము మా

మనములందు వరద! యునుపఁ గదవె!

318

తే. ఘోరసంసారసాగరోత్తారణంబు

ధీయుతజ్ఞానయోగిహృద్యేయవస్తు

వగుదుఁ జెలువొంతునీచరణాంబుజాత

యొగళమును మామనంబులఁ దగుల నీవె!

319

ఆ. స్వప్రకాశ! సకలజగదంతరాత్మ వై

నట్టివే! నీపదారవింద

యొగళి సానురాగయుక్త మై నామదిఁ

గలుగునట్లుగాఁగఁ దలఁపు మనః!

320

ఉ. వేదప్రధానిరోమహితపీఠులఁ జాల నలంకరించునీ

పాదసరోజయుగ్మము శుభస్థితి మాహృదయంబులందు ని

త్యోదితభక్తిమైఁ దగిలి యుండునుపాయ మెఱుంగఁ బల్కు వి

శ్వోజర! భక్తదుర్బవపయోనిధితారణ! సృష్టికారణ!

321

- సీ. నీచరణంబులు నిఖిలలోకస్తుత్య! సనకాదిమునియొగసరణి నొప్పు;
 నీపాదతలములు నిరవద్య! శుక్రివధూనీమంతవిధులఁ జెన్న మిగులు;
 నీపదాబ్జంబులు తాపసమందార! భక్తులపాలిటిపట్టుఁగొములు;
 నీనుండరాంఘ్రులు నిత్యనిశేతన! ముక్తికాంతామనోమోహనములు; •
- గీ. నీయడుగులపరాగంబు నిష్కలంక!

యఖిలజనములు శిరములయందఁ దాల్తు;

రట్టిభవదీయదివ్యపాదారవింద

యొగఁగి మామకమనమునఁ దగుల నీవె!.

322

- ఉ. తండుల కెల్ల దండ్రీవియుఁ, దల్లుల కెల్లను దల్లి వీవు! మా
 తండ్రీవిఁ, దల్లివిం, బతివి, దైవమవున్, సఖివిం, గురుండవుం;
 దండులఁ దల్లులున్ సుతుల ధన్యుల జేసిరె నీవిధంబునన్?
 దండ్రీ! నినున్ భజించెదము దానుల మమ్ము ననుగ్రహింపవే!

323

- ఉ. ఆకలి గొన్న క్రేపులు రయంబున నీఁకలు రానిపక్షులున్

దీకొని తల్లికిన్, మఱి విదేశగతుం డగుభర్త కార్తిమై

వ్యాకులచిత్త యోజనరాలును దత్తఱ మందుభంగి, నో

శ్రీకర! భక్తపాల! నిను జేరఁగ నామది కోరెడుం గదే!

324

- తరల. కడుపులోపల నున్నపాపడు గాలఁ దన్నినఁ గిన్నతో

నడువఁ బోలునె కాగిఁగి తల్లికి? నాద్య! సన్నము దొడ్డు నై

యడఁగి కారణకార్యరూపము నైనయీసకలంబు నీ

కడుపులోనిది గాదె? పాపడఁ గాక నే మఱి యెవ్వఁడన్?

325

- ఉ. నేరము లెన్న నెక్కడివి? నేము చలంచుతలంపులందులో

నేరుపు లున్నవే? సుతులనేరమిఁ దండులొ తోగ్రీసిపుచ్చరే?

నేరము నేయువారి ధరణీపతు లొక్కొకమాటు గావరే?

నేరము గల్గుమమ్ము దయ నేఁ డిటఁ గావఁ గదే కృపానిధీ!

326

- చ. కడపటిసేత నైహికసుఖంబులఁ గోల్పడి రిత్తకోర్కివెం

బడిఁ బడి యొండమావులను బాలికు లై సలిలాశ దాయుచుం

జెడుమనుజుల్ భవాభిదరిఁ జేరఁగ లేక పశింతు రట్టియా

యిడుమలఁ బొందఁ జాలము పరేశ్వర! లోకశరణ్య! కావుమీ!

327

- మ. మది నూహింపఁగఁయోగివద్యులు భవన్మాయాలతాబద్ధులై
యిద మిథ మృత లేరు, తామనుల మై యేపారుమాబోటిదు
ర్ముదు లేరితి నెఱుంగఁ జాలుదురు సమ్యక్జ్ఞానధీయుక్తి? నీ
పదముల్ చేరెడితోవఁ జూపి భవకూపంబుం దరింపింపవే! 326
- మ. తమలోఁ బట్టునవిద్య గష్టికొనుడుం దన్మాత్రసంసారవి
భ్రము లై కొందఱు జేలుచుం గలఁగుచుకొ బల్వెంటలకొ దైవయో
గమునం దేవర మేళుం గొల్చి ఘను లై కైవల్యసంపాద్రు లై
పశ్రమదం బందుదు రట్టిసివు కరుణం బాలింపు మ మ్మాశ్వరా! 327
- ఈ. కన్నులు గల్గువాఁడు మఱి కాననివానికిఁ దోవఁ జూపఁగాఁ
జన్న తెఱంగు, మూఁడునకు సస్మతి దా గురుఁ డాట నూర్యుండే
కన్నులు గాఁగ భూతములఁ గాయచు నుండుపరేశ! మాకు ను
ద్యన్మయమూర్తి వై గురువ వై యలసద్గతిజాడఁ జూపవే! 328
- చ. పరఁగుచు నున్నదుర్వ్యసనభాజన మై, ఘనదుఃఖముల మై,
యగయఁగఁ బెక్కుతూంటు గల దై, కీమిసంభవ మైనయట్టిదు
స్తరబహుగర్భవాసములసంగతి మాన్పుటకై భజింతు నీ
శ్వర! భవదీయభూరిభవసాగరతారకపాదపద్మయల్. 329
- మ. కలలం బో లేడిపుత్రమిత్రనినితా గారాదిసంయోగముల్
జలవాంఛారతి నెండమావులకు నాసల్ నేయుచందంబునకొ
దలఁతున్ సత్యము లంచు మూఁడుడ, వృథాతత్వజ్ఞాఁడన్; నన్ను నీ
విలసత్పాదయుగంబుఁ జేర్చి కరుణన్ వీక్షింపు విశ్వేశ్వరా! 330
- ఈ. భూరిమదీయమోహతమముం బెడఁబాప సమర్థు లన్యు లై
వ్వారలు నీవ కాక? నిరవద్య! నిరంజన! నిర్వికార! సం
సారలతాంబిత్ర! బుధసత్త మ! సర్వశరణ్య! ధర్మవి
స్తారక! సర్వలోకశుభదాయక! నిత్యవిభూతినాయకా! 331
- చ. హరిభజనీయమార్గనియతాత్మకు లై భవదీయమూర్తివై
వఱిసభక్తియుక్తు లగువాఁలసంగతిఁ గల్గఁ జేయుస
త్పురుషనుసంగతికొ న్యసనదుస్తరసాగర మభ్రయత్నతకొ
సగంభవత్కృపామృతరసంబున మత్తుండ నై తరించెడక. 332

చ. సమధికలేజ! దుఃఖిలయాసాధన మై తగుతావకీనరూ
 పము పనివార్యదుర్భరవిపద్దశ దుఃఖిము నొందుమాకు నీ
 నుమహితసత్కృపాగరిమఁ జూపుటకంటె ననుగ్రహంబు లో
 కమునఁ దలంప నొం డొకటి గల్గునె? భక్తఫలప్రదాయకా! 835

ఉ. నీవు చరాచరప్రచయనేతవు, ధాతవు, సర్విలోకపా
 లావలిమాలిభూషణుండ, వంచితమూర్తివి, దేవదేవి! దీ
 నావన! నీ వెఱుంగని దజాండమునం దినుమంత యున్నదే?
 భావమునం దలంపుము విపన్నుల మమ్ము భవత్ప్రసన్నులకొ. 836

చ. కర మనురక్తి మట్పదము గమగ్రనుగంధమగందవాంఛచే
 దర మిడి శాతకంటకవృత్తస్ఫుటనవ్యతరప్రసూనమం
 జమలను డాయుపోల్కిని, భృశం బగువిఘ్నములకొ జయించునీ
 చరణసరోజములో గొలువ సమ్మతి వచ్చితి మయ్య యీశ్వరా! 837

కా. రాఁడా? చూడ సమస్తభూతములలో రాజిల్లువాఁ డిచ్చటకొ
 లేఁడా? నాహృదయంబువందలివెత్త లీలాగలికొ దోగిచి, నా
 కీఁడా నేఁ డభయప్రదాన? మతఁ డూహింపకొ నతతాత దాఁ
 గాఁడా? యెందఱఁ గాన? డీయెడల నకొ గావంగ రా కుండునే? 838

సీ. కలుగఁడే నాపాలికలిమి సందేహింపఁ గలిమిలేములఁ లేక కలుగువాఁడు?
 నా కడ్డపడ రాఁడె నలి నసాధువులచేఁ బడినసాధుల కడ్డపడెడువాఁడు?
 చూడఁడే నాపాటుఁ జూపులఁ జూడక చూచువారలఁ గృపఁ జూచువాఁడు?
 లీలతో నామొ జాలింపఁడే మొఱుగులమొఱు లెఱుంగుమఁ దన్ను మొఱుగువాఁడు?

తే. అఖిలరూపములో దనరూప మైనవాఁడు
 ఆదిమధ్యాంతములు లేక యలరువాఁడు
 భక్త జనముల దీనుఁపాలివాఁడు
 వినఁడె? చూడఁడె? తలఁపఁడె? నేఁగ రాఁడె? 839

కా. లా వొక్కింతయు లేదు, గ్రైర్యము విజృంభం బయ్యెఁ, బ్రాణంబులకొ
 తావులో దప్పెను, మూర్ఖ నిచ్చెఁ, దమవుకొ డస్సెకొ, శ్రమం బయ్యెడికొ;
 నీవే తప్ప వికావరం బెఱుంగ, మన్నింపం దగునొ దీనునొ;
 రావే యీశ్వర! కావనే పరద! సంరక్షింపు భద్రాశ్రమా! 840

ఉ. ఓకరుణాత్మ! యోవరద! యోవృతిపక్షవిపక్షమూ! ఈ
య్యోకవియోగివంద్య! సుగుణోత్తమ! యోశరణాగతాశ్రితా
నోకహ! యోమునీశ్వరమనోహర! యోవిమలప్రభావ! రా
వే! కరుణింపవే! దలంపవే! శరణార్థిని నమ్మఁ గావవే! 341

సీ. ఏనీగుణములు కల్గేంద్రియంబులు సోఁక దేహతాపంబులు దీటిపోవు;
ఏనీశుభాకార మీక్షింపఁ గన్ముల నభిలార్థలభంబు గలుగు చుండు;
ఏనీచరణసేవ సేపొద్దుఁ జేసిన భువనోన్నతత్వంబు బొందఁ గలుగు;
ఏనీలసన్నామ మేపొద్దు భక్తితోఁ దడవిన బంధసంతతులు వాయు;

తే. నట్టిసీయందు నాచిత్త మనవరతము
నచ్చియున్నది, నీయాన నాన లేదు;
కరుణఁ జూడుము సర్వేశ! పరమపురుష!
చిస్మయాకార! సన్మానిచిత్తచోర

342

సీ. నీపాదకమలంబు నెవ్వి డగ్గఱఁ గాని కదలిపోవంగఁ బాదములు రావు;
నీకరాబ్జంబులు నెటి నంటికొనఁ గాని తక్కినవనికి హస్తములు సారవు;
నీవాగమృతధార నిండఁ గోలఁగఁ గాని చెవు లస్యభాషలు నేరి వినవు;
నీసుందరాకృతి నియతిఁ జూడఁగఁ గాని చూడ వస్యంబులఁ జూడ్మికవలు;

అ. నిన్న కాని పలుక నేరవు మా జిహ్వ । లొల్ల ననుచుఁ బలక వొల్ల వీవు;
మామనంబు లెల్ల మరపించి దొంగిలి । లేమి చేయువార మింక వరద! 343

మ. జ్వరితార్ద్రం డగువాని కాషఢ మతీప్తం బైనచందంబునకొ
ధరలో నాతపతప్త దేహి కడుశీతం బైనతోయంబునుకొ
గరిమం గోరినరీతి నెంతయు నహంకారాపిదప్తుండ నై
పరఁగున్నాకు భవద్వచోమృతము దప్పనో మందు వే టున్న దే? 344

సీ. ఈపాపదావాగ్ని నేమిట నార్దుము నీమంజువాగ్నివృష్టి నెగడ దేని?
ఈకల్మషాంబోధి నేతోనినఁ గడతుము నీసేవ నావ యై నిలువదేని?
ఈపాతకధ్వాంత మేజూడఁ జేటుతుము నీహాసచంద్రిక నిగడ దేని?
ఈకిల్బిషజ్వర మేభంగి నడతుము నీదయామృతమును నింప వేని?

అ. ఎట్లు నిర్వహించు? మేలాగు చాలాగు? । కరుణ నేయ వేని, గదియ వేని,
ది క్కెనండు మాకు? దీనచింతామణి! । ఏమి నేయువార మింక నీక! 345

సీ. దారుణమోహంధకారపూరితుడను, హరివిష్ణుయస్మరణాన్వమతి నె?

పంచమహాతీవ్రపాతకోపేతుడ, హరివిష్ణుయస్మరణాన్వమతి నె?

కాటిల్యకితపవికారపారీణుండ, హరివిష్ణుయస్మరణాన్వమతి నె?

యభిలషఃశైకఘోరాగ్ధవమగున్డ, హరివిష్ణుయస్మరణాన్వమతి నె?

తే. నిందలకు నెల్ల నెల వైసర్దుఁబుండ, మందభాగ్యుండ, నే నేడ? మంగళకరు

దివ్యగుణనామకీర్తనతెఱంగ జేడ? భూరినుకృతంబు లే కెట్లు పొందఁ గలుగు? 846

సీ. కామహర్షాదిసంకలిత మై చిత్తంబు భవదీయచింతనపదవి సారదు;

మధురాదిరసముల మరగి చొక్కుచు జిహ్వ నీవర్ణనమునకు నిగుడ నీదు;

నుందరీముఖములఁ జూడఁ గోరుమఁ జూడ్చి తావకాకృతులపైఁ దగులుపుడదు;

వివిధదుర్భావల వినఁ గోరువీనులు వినవు యుష్మత్కథావిరచనములు;

తే. ఘోరా మురవడిఁ దిరుగు దుగ్ధంధములకుఁ

దవులు గొలుపదు చేన! సద్ధర్మములకు;

నడఁగి యుండవు కర్మేంద్రియములు, పురుషుఁ

గలఁచు, సపతులు గృహమేధిఁ గలఁచునట్లు.

847

సీ. విశ్వంబు నీవ యో, విశ్వంబుఁ జూచుచు, విశ్వంబు నేయుచు, విశ్వమునకు

హేతువ వై పంచభూతమాత్రేంద్రియములకు మహాప్రాణబుద్ధిచిత్త-

ముల కెల్ల నాత్మ వై, మొనసి గుణంబుల నాన్విత మగుచు, నిజాంశభూత

మగునాత్మశయమున కనుభూతి నేయుచు, మూఁడహంకృతులచే మునుగువడక,

తే. నెటి ననంతుడ వై, దర్శనీయరుచివి

గాక నూత్నుడ వై, నిర్వికారమహిమఁ

దనరి కూటస్థుడ వన సమస్తంబు నెఱుంగు

నీకు మొక్కిదఁ గావుము నిర్మలాత్మ!

848

సీ. పూర్ణుఁ డయ్యును మహాభూతపంచకయోగమున మేలు లనుపురముల సృజించి,

పురములలో నుండి పూర్ణభావంబున దీపించు నెప్పుడు ధీరవృత్తిఁ

బంచభూతములను బదునొకఁడిందిరియములఁ బ్రకాశింపించి భూరిమహిమ.

పోడకాత్మకుఁ డన శోభిల్లి జీవత్వనిత్యవినోదంబు నెఱుపు చుండు

తే. నట్టిభగవంతుఁ డవ్యయం డమృతుండు! మానసోదితవాక్కున్నమాలికలను

మంతానధరసనుకరందమహిమ వుట్టి శిష్టహృద్భాసలీలలఁ జేయుఁ గాత! 849

క. ఆపద సమస్త లోకులఁ బ్రాపించు దోలంగు నపుడె పనినము భంగిం
బైపడు నావద నైచినఁ భూపాలా! క్షణములోనఁ జొంటు కుభంబులో. 146

చ. ఉరుతరణిఘ్నము బ్రొడర కున్నతి నొందఁ దపంబు నేయుడే?
గురువుల భక్తితోఁ గొలులె? కోపము మోహము లేక యుందుడే?
యిరవుగ సంయమంబు విజితేంద్రియ్యైతియఁ గల్గి సౌఖ్యముం
బొరయుదె? పుణ్యసంయములు పోడిగ నీకడ తేగుచుంతు రే? 144

క. బుద్ధిం గార్యము దలఁచని బుద్ధివిహీనులను భూతములె కానించుకొ
నిద్ధింప దారయ ననఁ ద్వుద్ధులకును రాచకార్యభూతులు గలుగక. 145

చ. ఉరుతరదుర్మరన్ననన మొందినఁ బ్రాణభయంబుఁ బొందినక
నురుచిరబుద్ధిసంయుతుఁడు శోకముఁ బొందఁడు; దుఃఖపుంజముతో
బెరసిన నష్టఁ డెంతయును భీతి మునుంగును శోకవారిధిక
భర మధికంబుగాఁ గలుగునావ పయోధి మునుంగు కైవడిక. 146

క. శోకము సుఖముం జెఱుచును| శోకము లేజంబు నడఁచు శోకము బుద్ధిం
బోకార్చుఁ గానఁ దాలిమి! గైకొని శోకంబు విడువఁగా వెలయు నృపా. 147

క. శమమును దానము ధర్మము| శమయును బటువికృమంబు సత్త్వంబును శీ
లము దుర్జనశిక్షయు భూ! రమణునకుం గలుగవలయు రాజితగుణముతో. 148

క. జనకుఁడు జ్యేష్ఠభ్రాతయు| ఘనవిద్యాప్రదుఁడు ధర్మకార్యములయెడన్
జనకసమానుల; తమ్ముఁడు! దనయుఁడు! బిరియశిష్యుఁడును సుతప్రతిమానుతో

క. శోకము సర్వార్థంబులఁ బోకార్చును; శోక మాత్మక బొందక ముదముం
జేకొని కృతకృత్యుడఁ యి! గైకొను లేజంబు జయముఁ గడుధర్మంబుక. 150

ఉ. పాపము నేయ నొండె, శతిబంధురధర్మము నేయ నొండె స

° ల్లాపము లాడి సత్కృతి తలంపక బొంకెడువాఁడు, నర్థికిం
జేపడ నంచితోపకృతి చేసినవానికి వాంఛితంబు సం
క్షేపమనస్కుఁ డై తనరఁ జేయనివాఁడును బూరుషాధముతో. 151

క. కులబలలితుఁడు మాన్యత| కలితుండు జితేంద్రియుండుఁ గరుణాన్వితుఁడుక
విలసితధర్ముఁడు నగురా! జలలో నలిపూజ్యుడగుచు నేపారు సిరిశ. 152

క. ఉపకారి యైనమిత్తుగ, కుపకృతినేయం బృతిజ్ఞ యునరించి మృషా
లపితుం డై యుండెడువా, కపటాత్ముం డధికహింసకతముం డరయన్. 158

క. మతిఁ దలఁచ వచోభగ్ను, వృతునకును సురాపునకు నిరంశరమును ని
వృత్తి గలదు గాని తగ ని, వృత్తి లేదు కృతఘ్నుబుద్ధికిని విలువోక్తిన్. 154

ఉ. శోకముఁ బొందునే ఘనఁడు? శోకము కాలవిషంబు; శోక ము
దోకముఁ బొంద మానస మతిన్యధపాల్పడు; శోకమజ్ఞానిం
దైకొని చంపుఁ గూరఁగణి బాలునిఁబోలెను; శోక మాత్మలోఁ
జేకొనువానికిం బరఁగఁ జెల్లునె చేయ పరోపకారములో?

లే. లోలత మాడుపాయంబులు గొలుపకున్న, దుదిగదాఁకృమిద్యోగమదియొరిపుడు
మత్తుఁడై యున్న శారుచేత నొత్తఁబడినవీతబలం దైనఁ జనునందుగ్గి నీతివిదులు.

లే. నీతిపథమునఁ గార్యంబు నిశ్చయించి, తగవు దప్పక చేయునతండు మీఁద
నిడుమ పొందఁడు; ధర్మంబు విడిచి చొప్పు, దప్పి కావించునతండు సంతాపమొందు

క. మొదట విచారింపక చే, యుదు, రది తుది నొప్పుకున్న నుక్కడఁగి ముడుం
గుదురు విను తులన; లప్పను, లొడవక చెడు బూది నిడినహుతములకరణిన్. 158

అ. ఎఱుక లేక చపలం దేవంకఁ దిరిగిన, నల్పమతులు వాని ననుసరింతు;
లొక్కొకొంగ పాఱ నున్నకొంగలు గూడఁ నెగసి పాఱుచునికి తగవు గాదె. 159

క. మృగయుం డాఁకొని వచ్చినఁ బగవాఁ డనుతలఁపు విడిచి పరహితబుద్ధిం
దగిలి కపోతు బచ్చెరు, వుగ నాహుతి యయ్యె మానవుం డే దగఁజే. 160

క. దీనుఁ, గృతాంజలి నడిగెడు, వానిన్, మరణార్థిఁ జంప వలవదు శత్రుగ్రిం
దైన ననుకన్యవచనము, మానసమునఁ దలఁచు చుండుగ్గి మఱవక నుజనుల్. 161

అ. అభయదానమునకు నశ్వమేధాదులు, వేయు నీడు గావు, వికదకీర్త
లఖిలదిశల నెగుగు నార్తు రక్షించిన, నట్లు గాన నుజను లార్తు ఁడరు. 162

క. తుమయును బ్రియవాదిత్వము, శమమును నార్జనము దుర్విచారులు గడుఁ జా
లమిగా నూహింతుడ లో, కము వెఱుదుట బెట్టిదంబు గలుగుటఁ జామి. 163

క. దుష్టజననిగ్గిహంబును, శిష్టవృత్తిపాలనంబుఁ జేయుచు ధర్మా
విష్టుఁ డగురాజు చెడఁడు; ని, కృష్టుం డగురా జధగృక్మరిఁ జెడిపోవున్. 164

క. ధర్మంబుచేతఁ బాలియు నః ధర్మము గృతయుగమునం, దధర్మమునం దా
ధర్మము దెగుఁ ద్రోతకా; యుగః ధర్మ మెఱుంగవలయు నీతితత్త్వజ్ఞ లిలకా. 165

చ. సమరమునందు శాత్రువులె చత్తు రనం జన, దాత్మహానియుకా
సమకొను గెల్పు సందియము; సమ్మతి కెక్కినసామభేదదా
నము లవి యుండఁగా మొదల నాలవవెంట సమస్త బంధునా
శమునకు నోర్చి రాజు లిటు సాహసస్ఫుర్తిఁ దొడంగు టొప్పునే? 166

ఆ. మొదల నలయువిధము పిదపఁ గావించుట, తుది నొనర్చుదానిఁ దొలఁతఁ జేత
సంధివిగ్రహాదిసమయజ్ఞా లగునీతి. శాస్త్రవిమల నడచునరణి గాను. 167

క. ధనహీనుఁ డైనపురుషున, కనయముఁ జెనుఁ గార్యసిద్ధి లన్నియు గీర్జితం
బున నెలయెఱులక్రియ; బహు! ధనుఁడైన నభీష్టసిద్ధి తథ్యము పొందుకా. 168

లే. ఎంతయెనియుఁ దగబాధినుంతుండయ్యె. మెఱయ నయవిధిదప్పక మెఱఁగించెయు
నేర్పు గలఁడయ్యెఁ జెనునే? నిహతమతికిదవిలిసద్బుద్ధు లెవ్వరయఁ జెవులఁజొరపు.

ఆ. పెక్కుమాట లేల? నిక్కువం బగుపల్కా. వినుము భుజులంబు వెలయుచుండఁ
బగఱ నొడుచు టొప్పు; బంధకసంబునఁ విమల మయినయశము వెలయగలదె. 170

చ. అరయఁగ గుర్వనీధులకు హానికరంబులు, నెల్లభంగులకా
దురీకప దైకమాలములు, దుష్టకరంబు, లధర్మమాలములే,
నురతనుఖాభిలాషములు, నూరులఁ మెచ్చగు శాంతి వీడి దు
ర్భగతరభ్యదుశ్చరతపఃఫల మాఱిడిపుచ్చ రెన్నడునా. 171

క. నిరయమున కేగు తెరువులు, నుగలాకము తెరువు లేనిచోప్పులును, మహా
దురీతంబుల పాలిమేరలు! పరికింపఁగ నింతు లెందుఁ బ్రవృత్తుముగకా. 172

క. పరకాంతలు తల్లలుగా! నిగవారఁగఁ దలఁపకున్న నిహముం బరమునా
దొరఁకొనునె? మేలు గలుగునె? దొర యండో? నాని బుఢులు దుష్టుం డనరే?

క. వైరులఁ జుపుదు రొండెను! వైరులచేఁ జత్తు రొండె నెరజన్మములకా
వీరులు; జడీయాపజయములు! నారయ సమస్పర్తి నుండ పనిత మహాత్ములే. 174

క. వెఱుక చేసినపాపము! మఱియొక్కఁడు పుచ్చుకొన సమర్థుఁ డగునె? కృ
మృతఁ దనక వదులెలయును! మఱిలదు వెనువెంట వచ్చు మానున నగునే? 175

- క. సమయంబు రక్షణీయము| సమయము లంఘింపఁ గీడు సమకూరు నిలన్
సమయంబు దప్పి నడవరు| సమవృత్తిని సత్పురుషులు సన్నుతములు లై. 176
- క. చీరలు గృహములఁ దగుపాగ్రి| కారములును దగినతెలులఁ గాపులు మఱువే
శారీజనులకు సమ్యగు| దారం బగుచరిత మొకటి దప్పింపంగన్. 177
- క. న్యసంబులఁ బరిణయముల| నసమము లగుసంగరముల యాగంబులఁ బోగ్రి
ల్లసదుత్సవముల మఱువులు| చిసరుహసయనలకు వలచు పృథులవిచారా. 178
- క. మానం బరయఁగ బాగ్రిణు| మానము, మానంబు సఖుఁడు, మానమే ధనమున్;
మానము విడుచుటకంటెను| మానుగఁ బాగ్రిణములు విడువ మంచిది తలఁపన్. 179
- క. పతి దైవము పతులకుఁ, దాఁ బతియ పరాయణము, పతియ పరమహితుండుం;
బతికుకూరిమెపర యగు| నతివ నుమీ పరమపుణ్య యఖిలజగములన్. 180

వా శి వ్త రా మాయ నా ము .

- క. అద్వైతతత్త్వముల జి| గద్వీదితవికాలయతుల గతకలుషుల రా
గద్వేషలోభరహితుల| విద్వత్సంహముల వేదవిదుల భజింతున్. 181
- గీ. సారిడి జింతాసమూహంబు చుట్టియున్న| ధనము దుఃఖించె గాని సంతసము నీడు
సంప్రసూతకళత్రసంక్రియగృహములు| దీను లగువారి కాపద దెచ్చునట్లు. 182
- క. మదకారణంబు, లోభా| ప్సద, మవివేకంబుతోన, భయచింతలకున్
గుడు, రఘరాశి, మహాగాగ్రి| పదలకు వాశ్రయము ధనము పరమమునందా. 183
- క. పరనింద పడనిధనికుఁడు| సారిడిం దను బొగడుకొననికూరుఁడుఁ బ్రజలన్
సరిగాఁ జూచినపరిభ్రువును| బురుషోత్తమ యెందు దుర్లభులు తలపోయన్. 184
- గీ. ఆయు నిష్ఠిగంబు, నశివేలవము, పల్ల| వాగ్రిసలిలందుపట్ల తలఁప,
నుండి యుండి జేహ మూరక పడఁ దోచి| వేడు రెత్తివట్లు విడిచిపోవు. 185
- గీ. విను మహంకార మెందాఁక వృద్ధిబొందు| నకట యంపాక తృప్తయ నతిశయిల్లు
మేఘబృందంబుసాంద్రిమైమింటఁదోచు| బారిచిజ్యంభించుకుటజమంజరియఁబోలె
- గీ. ఆంధసాగ్నికంటె, నసిధారకంటెను| చిడుగుకంటె జాల తెడిది మగుచుఁ
దృష్టి పేష్టి మిగులఁ దీప్తి మై సతతంబు| స్పృదయముల వసించి యేర్పు ననఘ. 187

గీ. ముదిమికాల మైన ముదిమియుఁ బొడనూపు. మరణకాల మైన మరణ మొదపు
పేదవాని కైన పృథివీపతికి నైనఁ సమమ జేవాములకు సహజ మిదియ. 188

గీ. యావంబునందు నవికారి యై తన్నుఁ బరులు మే లనంగ బ్రతికనేని
యతఁడు పుణ్యపురుషుఁ డతఁ డుత్తమోత్తమఁడతఁడు కంద్యమానుఁ డఖిలమునకు

గీ. వోషములు దుష్కియాదులు దుస్సహంబు! లైనదుఃఖింబు లెల్లను నాక్షణంబు
కాంతి మది నూనుమాత్రైన సమసిపోవు! కర్కుఁ డుదయింపఁ జీకటి యణగఁజుట్లు.

క. వినునెడఁ గనుగొనునెడ మూ! ర్కొనునెడ ముట్టునెడఁ జవులు గొనునెడ మేల్గి
దును నచ్చినపుడు మోదం! బును భేదము లేనియు త్తముఁడు కాంతుఁ డగున్. 191

గీ. పాలుచువేడుకఁ బెండ్లికి బోవునపుడు! నుగురై చంపఁ గొనిపోవు చున్నయెడల
చిత్త మెంతయుఁ జల్ల నైశితకరుని! చందమున నున్నయాతండు కాంతుఁ డంద్రు.

గీ. యుక్తియుక్త మైనసూక్తులు బాలుండు! చెప్పె నేని వినుము చిత్తగించి;
యన్య మైనవచన మది బ్రహ్మ చెప్పినఁ! దృఢమ పోలె విడువు ధీరహృదయ. 193

క. చిత్తంబ కర్త సృష్టికి! చిత్తమ జీవుండు, గాక జీవుఁడు వేతే?
చిత్తంబ చేయును గిరియల్! చిత్తస్యతిరిక్త మైనచేతలు గలవే? 194

క. సంకల్పమ సంసారము! సంకల్పమ చిత్తైకృతిబాలం బని ని
స్సంకల్పుఁడ వయి మానస! శంక లుడిగి దాని నణచి కాంతుఁడ వగుమీ. 195

గీ. ఆత్మతత్త్వం బనంతంబు నద్యయంబు! నిర్వికల్పంబు తాన యై నిండి యుండు
మూఢుఁడగుబద్ధ డెవ్వఁడు ముక్తుఁ డెవ్వఁడన్నియును తన్మయత్వంబు లరసిచూడ.

గీ. శూన్య మగుట గాంచి శోకింప రెన్నఁడు! నమరవనఫలాదు లబ్ధై నేనిఁ
జిత్తమునను వాంఛ నేయ రుత్తము లగు! వారు సూర్యునట్ల వనుమతీశ. 197

గీ. ఇతఁడు నాకు మిత్రుఁ, డితఁ డమిత్రుఁ డగు! నని తలంచువార లల్పమతులు;
తగ నుదారచిత్తు లగువారి కెంతును! పనుధయైల్ల బంధువర్గ మరయ. 198

క. ధీమంతు లైనవారలు! కామింపరు మీఁద దుఃఖకారణ మగు న
ట్లేమాతాసంపదలం! దేమినుఖము గలదు మూర్ఖహృదయమ నీకున్? 199

క. కాంతరస మనురసాయన! సంతోషము దొఱిగి విషయసక్తుఁ డగుట వా.
సంతాననము విడిచి డు! రంతపుమరుభూమి దిగుగ పడునుట గావే. 200

- ఉ. ఆక్కట! కష్టమైదు లననట్టితలంపులఁ జోన్ నిచ్చుటం
బొక్కెదు గాని కాంతరసమున్ వివరగోలఁగ నొల్ల చెన్నఁడుకొ;
దక్కక యింద్రియాదులకు దానుఁడ వై పఱవంగ నెందు నీ
ఆక్కట! నేమి నచ్చె? నిటు లేటికి నేఁడెదు నన్న జీర్తమా? 201
- క. ఓలిని రసనాభోగపు. బాలిం బడి చవులఁ దగిలి చచ్చెదు నుమ్మి
గాలం బెరచవి మింగిన! మీ లుడిగి యణంగినట్లు మిన్నక మనసా. 202
- గీ. నేత్రస్థితిఁ దగిలి నెలఁతలు మొదలైఁ, దృశ్యమఖము మరగి తిరిగి తిరిగి
మంట్రాన నుఱికి మడిసిపోయినయట్టి మిడుతవోలెఁ గాలి చెడకు మనస. 203
- క. నాసావృత్తులఁ బడుచు దు! రాసం చనువనజకోటరములోపల నీ
వాసల నుడిఁడకుము కమ! లాసక్తినిఁ జిక్కినట్టియగితి మనసా. 204
- క. హరిఁ కరి యుచ శలభ మను! కరములునొక్కొక్కటఁగాఁగఁగడు నింద్రియముల
పరువడి నన్నియు నిన్నుంబోరి నడనఁగ నెట్లు నుఖముఁ బొందెదు మనసా. 205
- గీ. నీవు చెప్పి నట్ల నిత్యంబు నేయుచు! నేల జేల నైతి నివ్యధమున
దగువిచారనెంత లగుమహాత్ములయెడ! నీవు లేక యునికి నిజము మనస. 206
- క. భూరి పరమాత్మతత్త్వము! కాగణ మగు నీకు నందుఁ గలసితి వేనిన్
వారణకుక్షిగతం బగు! మాఠెడుబం డ్లట్ల రూపుమానెదు మనసా. 207
- క. ఆపాదమస్తకం బై! చూపట్టివరనువునందు కోధిపఁగ నిం
దేపట్టన నేకాకి! నేపురుషుఁడు నిలుచు నిందు నే నని మనసా. 208
- క. నిండినయింద్రియధనముల! భండారము నీవు వానిఁ బట్టి యగు తై
యుండి నిను నీవ తెలిసి య! ఖండామలబోధపీఠిఁ గైకొను మనసా. 209
- క. చిత్తము శీతల మగున! య్యుత్తమునకుఁ జల్ల నగుచు నుండు జగంబుల
చిత్తము శీతత నందని! యత్తచినికి నైన ననల మగు జగ మెల్లక. 210
- గీ. ఒనర సందేహంహితఁడై యుండి చిత్పరిబుద్ధమాననుఁడై యున్న పుణ్యపుకుషు
దజ్వలి నుండిన సంసారి యైన నేమి? రెండుగతులును సమములై యుండిన నపఘ
- గీ. అప్రవాసన గలచిత్త మలవి యొద్ది! చేసినను జేయకున్నట్లు చెంద దెందుఁ
గడఁగి కలలోన నూతిలోఁ బడినవాని! యంగముల కింమజేనియు హరి యగునె?

- క. మనమున నెద్దియుఁ జేయక! యునికి సమాధాన మున్న యుత్తమమును నా
వనమును శుభమును గేవల! మును బరము నిచ్చుతి యనఁగ బొల్పును వత్సా. 218
- క. విను మంతర్ముఖుఁడై జగ! మను త్యోగముఁ జివగ్నియందు నాహుతిగాఁ దా
నొనరించినమునివరునకు! మొనయదు విభాఁగితి చిత్తమున నెన్నఁటికి. 214
- గీ. లేని పయ్యును గలయట్లు గానిపించు! జగము లాభాసమాత్రిమ యగు మునీందరి!
యొండమావులు నీ క్లని యొటింగినట్లు! మాధుఁ డేత్తత్వమెఱుంగకమునుఁగునందు
మ. సకలంబుం బెడబాసి కాంతత విశేషంబుల్ వివర్జించి పా
యక నిర్భీకత యీషణత్రయమనోహంకారశత్రుండై వై
యకలంకాత్ముఁడై వై యకించనత భిక్షహరి వై యందుఁ జే
రక వర్తించిన నున్నతోన్నతపదపాఠిప్రుండ వా చలెడక. 216
- గీ. కాస్తచింతల సజ్జనసంగమములఁ! జల్లనగుఁ జిత్తమల్లనఁ జంద్రిభంగిఁ
గేవలాధాన మది స్వానుభావమహిమ! దోయ నల్లంబులో మహాత్ములకుఁ దాన
- క. ఫల విఫల రాగ రోచ! జ్వల ధర్మాధగ్నదుఃఖసౌఖ్యము లెందుం
దలఁచక చరించు నెవ్వం! డలఘుమతి! యతఁడె పో మహాత్తర ధరక. 218
- క. సమభావన నెందు విరో! ధము పడయక కోర్కు లెల్లఁ దానీడ్కొని పొ
త్తమ యనుభవించు నెవ్వం! డమలమతి! యతఁడె పో మహాత్తర ధరక. 219
- క. జనియును మృతియును ధగ్మం! బు నధర్మము సుఖము దుఃఖమును లే దని నె
మృతమున బోవిడు నెవ్వం! డనఘా! మతి యతఁడె పో మహాత్మాగి ధరక. 220
- క. మేదుసమానుని నైవను! శూరోత్తము నైనఁ దృప్త సోఁగినయేనిక
జీరికె గైకొన రెవ్వరు! వారయ నది దోఁతఁగినతఁడె యధికుం డెందున్. 221
- క. గురువాత్మము కాస్తాధముఁ! బొరిపారిఁ జిత్తానుభవముఁ బొందించి నిరం
తరమును నైత్యాలోకన! పరుఁ డగునభ్యాసి పొందుఁ బరతత్త్వంబున్. 222
- క. విను మోక్షద్యారపడం! బునకు శమంబును విచారమును సంతోషం
బును సాధుసంగమంబును! ననునాలుగు ద్యారపాలకాభిదము లగుక. 223
- గీ. సర్వమానవులకు సంసారతారణ! కారణంబు పుణ్యకారణంబు
నై వెలంగుచుండు నఖిలసంస్తుత్య మై! సాధుసంగమంబు జననరణ్య. 224

గీ. విమలమతులు సములు పితగర్వగింధుఁ | లాత్మవిదులు సాధు లైనజనులు
సేవ్యు లెందు; వారి సేవించుటయ భవఁ | జలధి యు త్తరింపఁ గలుగువెరవు. 225

క. ఎవ్వరు సత్త్వగుణంబున | నిష్కటిలదు రట్టియోగనిత్యులు ముఖు లై
యెవ్వేశ నైన వాడరు | మవ్వం బగుకనకమయకమలముం బోలెన్. 226

గీ. కోరవలసినవస్తువు కోరికొనరు | కడు రమింతురు సిద్ధమార్గములయందుఁ
జంద్రబింబంబులోపలికైత్య మట్లు | గుణము లేడఁబాయ రాపదగూడినపుడు. 227

గీ. కణఁగి యెల్లవోటఁ గలది చిద్రూపంబు | అదియ నీవు నేను నఖిలములును
ఇదియ నిశ్చిరార్థ మిది తప్ప మఱి లేదు | సర్వకాస్త్ర సారసంగ్రహంబు. 228

గీ. మాడఁ బడుచున్నవస్తువుఁ జూచి దాని | యోగమున నాత్మతత్త్వసముత్థ మైన
జ్ఞాననిశ్చయనిశ్చలనంద మెద్ది | యది యుపాసించు మనమున ననుదినంబు. 229

క. పూని యభీష్టపదార్థము | గానంబడునపుడు చిత్తకలితం బగున
య్యానంద మెద్ది యది బ్ర | హ్మనందం బని భజింతు నవవరతంబుకా. 230

గీ. దృష్టు దర్శన దృశ్య సంకతిఁ దదీయ | వాసనాయుక్తముగ నెడఁబాసి పరిధను
దర్శనాభాస మైనయాత్మస్వరూప | మెల్లకాలంబు నే భజియింతుఁ దగిలి. 231

క. ఏవెలుఁగు తాన వెలుఁగఁగ | నావెలుఁగునఁ గానిపించు నఖిలము వెలుఁ గై
తా వెలసి మొదల వెలిఁగెను | నావెలుఁ గగునాత్మ నే నుపాసించుఁ దగక 232

గీ. కలదు లే దనురెండుపక్షములనడుమఁ | జెంది సర్వంబుఁ బొడగానఁ జేయుచున్న
యట్టి నిత్యస్వరూపంబు నాత్మయందు | నిలిపి సద్భక్తి సతతంబు దలఁతు నేను. 233

క. ఆకారము గల దనియు ని | రాకారం బనియు కూన్య మనుజనమతముల్
సోఁకక సంవిద్రావు ని | రాకారము నైనయాత్మ ననుసంధింతుకా. 234

గీ. వివిధభావాంతరస్తుఁ డై విగతచైత్య | చిన్మయుండును పరిపూర్ణ చేతనుండు
వస్యయాచ్ఛిన్నుడగుచున్నయట్టియాత్మ | నేన యగు నాకు మొగ్గిక్కడి మానసమున.

గీ. నిఖిలలోకప్రకాశమాణిక్య మైన | దేవ! చిరకాలమునకు సిద్ధించి యుదితుఁ
డై వెలిఁగెను నిత్య! యనంత! నీవు యేన యగునాకు మొగ్గిక్కడ మానసమున. 235

నీ తి బోధ.

గీ. తప్పమార్గములను బన్ని తగవులాడి
సాపములఁ గప్పిపుచ్చెనుసామరుండు
విమలవిజ్ఞానవేత్త నా వెలయుఁ గలఁడె?
మూఁడుఁడా! వేషభాషల మురియుఁ బోకు.

96

గీ. పరిశీలించి నమాతాని పట్టువడదు
దానములఁ జేసినంతన తగులుకొనదు
నిర్మలజ్ఞానసంపత్తి నీచమతికి
మూఁడుఁడా! వేషభాషల మురియుఁ బోకు.

97

గీ. పరులు దూషించినంతన భ్రష్టుఁ డగునె
ధర్మసత్యశౌచంబులఁ దాల్చునతఁడు?
పరుల వంచించి నడచిన పరువు గలఁడె?
మూఁడుఁడా! వేషభాషల మురియుఁ బోకు.

98

గీ. దేహమును చంచలం బని తెలిసి సతము
జీవమును నమ్మి వర్తించి చెడరు బుధులు
పౌరుషంబునఁ గీర్తిని బడయుఁ గోరి
మూఁడుఁడా! వేషభాషల మురియుఁ బోకు.

99

గీ. ధర్మసత్యశౌచంబులు తనరుపొంటె
నిర్మలజ్ఞానసంపత్తి నెగఁడుపొంటె
సత్యవో లప్పురా విది సంతరించె;
మూఁడుఁడా! వేషభాషల మురియుఁ బోకు.

100

శారీకాంగన కాసారీరమందుఁ
 జేరి జలకేళి సవరించి చెలులఁ గూడి
 మందమారుత మందందు మసలు చుండ,
 విరులకొత్తావిబుగబుగల్ విస్తరిల్లఁ,
 బండుటాకులరాగంబు పరిభవిల్ల,
 ద్విజతతులశ్రావ్యనాదముల్ విందు సేయ,
 కుటజములనీడ పుష్పాన్లు కుప్పతిల్ల,
 చలువపందిళ్ల నొప్పమంజరులతోడ,
 విరియఁ బూచిన సంవఁగెవిరులతోడ,
 రమ్యతర మైనశుకవిహారములతోడ,
 శ్రుతుల కింపై నపరపుష్పరుతులతోడ,
 వన్నె మీరినయుద్యానవనముఁ జేరి
 మాధవిని గూడి శోభాయమాన మగుచు
 పల్లవిత మైనసహకారిపజ్జ జేరి
 పాట పాడెనునేళ నుపాంగమట్ల
 బంభరంబులనాదముల్ పటవణింప
 మెడలు సారించి శ్రుతులతో మేళవించి
 కొంత యొయ్యారమును జూలువితనడలు,
 నడకలకు వన్నె వెట్టెనునాట్యములును,
 నాట్యమున కింపు తవణించుచట్టిచలుకు
 నెచ్చెలులతోడఁ బల్కునానచ్చరిత్ర
 సరసముగఁ బొడుచుండ వనంతమందు
 శారీకాగీతములు విన శ్రావ్య మగుట
 నెల్లవారలు చెవియొగ్గు లేమివిత?

సృష్టిస్త్రీల పరిచాయము.

గీతమాలిక.

ప్రకృతి యన నేమొ మేమును ♦ బలుక లేము;
పటముపై దాని మేమును ♦ వ్రాయ లేము.
ధరణిపరిమాణపులు, సము ♦ ద్రోపుజలము
బిందువులు, తారకలు లెక్క ♦ బెట్టవచ్చు;
సూర్యచంద్రాగ్నిలోకముల్ ♦ చూడవచ్చు;
వచ్చునన్నియు వివరింప ♦ వచ్చు గాని,
ప్రకృతికలనంబు వివరింప ♦ వశము లేదు;
లే దనుకు నూరకుండగా ♦ లేము కాని
యెటుల నీచూట్కి తిప్పిన, ♦ నేది గనిన,
నేది గాంక్షింపుచున్నను, ♦ నేది వినిన
ప్రకృతి గాక మఱేదియు ♦ బడయ లేవు;
సాగను గాక మఱేదియు ♦ జూడ లేవు;
కాంతి గాక మఱేదియు ♦ గాంచ లేవు.
మానసాక్షులు నలుదెసల్ ♦ మలపినపుడు,
భావ మాకాశమునకులె ♦ బైకి బోవ
నిచ్చినప్పుడు, మా కతి ♦ స్వచ్ఛ మైన
ప్రకృతియే చూడవచ్చె. ♦ మాప్రకృతి కెల్ల

రాణ వెలుగొందువెన్నెల ♦ రాతులందు,
 తలమనోహరశాద్వల ♦ తలమునందు,
 హరిణకుణకముల్ చెరలాట ♦ లాడునపుడు,
 నేమనోజ్ఞ విలాసంబు ♦ లెనయఁ గలవో
 యందులోపల ప్రకృతినే ♦ యరయఁగలవు.
 అభ్రశకలంబు లిరువాగు ♦ లై నయపుడు,
 మింటితెర లల్లనల్లన ♦ మెలఁగునపుడు,
 అస్తమితసూర్యభింబ మా ♦ యపరవార్ధి
 కభిముఖం బయి పోయి మే ♦ ఘాంచలముల
 స్వర్ణ వర్ణంబులను దిద్ది ♦ వరలునపుడు,
 సాంధ్యరాగంబు పర్వత ♦ సానువులను
 జారుసెలయేళ్ళ నెక్యమై ♦ చన్నయపుడు,
 గాంతి మోదంబుతోడ నై ♦ కృంబు నొందు;
 సందులోపల ప్రకృతినే యరయఁగలవు.
 ప్రకృతితేజంబు మే మిరు ♦ వాగులందుఁ
 జూచుచున్నాము; మొదటిది ♦ సుదతిమోము;
 సుదతి సామాన్య గాదు మా ♦ చూట్కీ కిలను;
 దానిజెడఁగునఁ బురుషుని ♦ మానసంబు
 సలిలప్రతిబింబసూర్యమం ♦ డలముభాతి
 సంతతచలాచలీకృత ♦ సంత మగుచు,
 వింతమార్పులఁ జెందుచు ♦ సంతకంత
 కతిశయించుట రెండవ ♦ దది తలంప.
 మోహ మనునది యెంతటి ♦ ముద్దుపలుకొ?
 మోహదేవత యెంతనై ♦ పుణ్యవతియో?

మోహమున లోక మంతయు ♦ మునిగిపోయె.

యువతి రత్నాలపేరుకై ♦ యొడవె నొక్కొ?

తండులంబుల కాశించి ♦ తారె నొక్కొ?

రంగుచీరలకొఱకు జీ ♦ రాడె నొక్కొ?

భర్తృహృదయంబుఁ బట్టి సం ♦ భ్రమముతోడ

ఘల్లుఘల్లున సందెల ♦ కలరవంబు

మోఁగియఁ జేయుచు తిరుగున ♦ మోహనాంగి

మానసమునందు మోహబం ♦ ధంబు గలదొ?

ఆశయే యున్నదో యది ♦ యడుగ రాదు.

కాని సతి యామె యని చెప్పఁ ♦ గలము మేము.

ఊడిగంబులు నేయఁగా ♦ నుంచినారొ?

తెచ్చినధనంబు దాచఁగా ♦ దెచ్చినారొ?

బాహ్యకామేచ్ఛలను దీర్చి ♦ బడసినారొ?

కాయలను గాయుసాలవృ ♦ ట్టుంబులీల,

నింట సంతతసంతాన ♦ మీనుకొఱకు

నిలువఁబెట్టినపురుషుని ♦ నెమ్మనమునఁ

బ్రేమ యున్నదొ? లేక వ ♦ విత్రీ మైన

కులసతీగారవమె యందుఁ ♦ గలదొ యేమొ?

యెవరు చెప్పఁగ నేర్తు రా ♦ పరీవిమలంపు

మైత్రీ యొక్కొక్కచోట వి ♦ చిత్రీలీలఁ

గఱి మావధూవరులకే ♦ గంటిచూపు

లరీదు మోహనురాగరా ♦ గాచ్చవెక్కి

విభుని నొకలేమ దాచెను ♦ వీక్షణముల;

నొకతె నుగోరుచీరచే ♦ నొడలు గప్పె

నొకతె యశనాంబువులు కూని ♦ యోలలాడె;
 నొకతె జీర్ణాంబరంబుల ♦ నొప్పియుండె;
 నొకతె యక్షయవననంబు ♦ లోలి గోరె
 వారితలపున నేపీమ ♦ వార్ధి గలదొ;
 వారిసర్వావయవము లే ♦ పాశమందుఁ
 గట్టబడి దుర్నిరీక్ష్యమై ♦ గ్రామినివియ్యె?
 యదియె మోహనమంత్ర మ ♦ ధ్యాత్వికంబు.
 గానలోలుడు కృష్ణుండు ♦ గానలోన
 చారుయమునానదీవరి ♦ సరమునందు
 వేణునాదంబు పూరించి ♦ విశ్వతవిమల
 గీతికల నింప వల్లవీ ♦ కీరవాణు
 లాలమందలతోఁ గూడి ♦ యాలకించి
 మోహమున మున్గి; రపుడు మ ♦ నోహరత్వ
 మేమి తట్టెనొ? వారి కం ♦ దేమిశక్తి
 వెలువడెనొ? మేము చెప్పఁగా ♦ వెఱచుచుంటి;
 మది కలుషితము గాఁజాల, ♦ దది నిజంబు;
 దైవమునకును దద్భక్త ♦ తతుల కున్న
 యభినవానూనరాగమం ♦ చంచు బుధులు.
 దానిలో నేమియర్థంబు ♦ దాగినదియొ
 చెప్పఁగా లేము మా కది ♦ చేతఁగాదు;
 మాకలము వ్రాయ దం దున్న ♦ మర్క మేమొ
 యెఱిగియుండిన నేమని ♦ యెదరా యేమొ?
 కవి యెఱుంగనియర్థంబు ♦ కల మదెట్లు
 తెలుపు నని మీరు లోలోనఁ దలఁచుగలరు?

జడమునకు జ్ఞానమే ♦ సహజం బటన్న
 నిజమె యది కాని వాసనా ♦ నివృతముచేత
 సాహసించుచు నున్నది ♦ సహజబుద్ధి.
 మురళియును మాకలంబును ♦ మున్నోకప్పు
 కానలో కణ్ణు లగుట శ్రీ ♦ కాంతుఁ డచట
 పాడి మోళ్లును జిగురింపఁ ♦ బరపి యుంట
 నమ్మహావాసనకులకృ ♦ మాగతంబు
 వచ్చి యావేశమునఁ జెప్ప ♦ వచ్చుచుండు
 గాని సమయంబు గా దని ♦ కదపలేదు.
 ఆచరిత్రంబు, లాకాల, ♦ మావిలాస,
 మావినోదపుచర్య నీ ♦ యక్షువులకుఁ
 గట్టినట్లుల రూపింప ♦ గడఁగినపుడు
 నెవని స్మరియింతువో, నీవ ♦ యెవనిమూర్తి
 లీలఁ బరికింతువో చెప్పఁ ♦ జాలెదేని,
 నీకు నాలుక గలదేని, ♦ నీకలంబు
 వ్రాయఁగలదేని, ప్రజలహృ ♦ త్పలకమందు,
 నింపు మది చాల ప్రకృతి వ ♦ ర్ణించునట్లు
 సంతసించుము నీవచ ♦ శ్శక్తి కేము.
 కాని తేలిపోఁగూడఁ దెం ♦ దేని సీవు.
 నీవు గలతావు మాకును ♦ నెఱుఁగ నయ్యె.
 అమలప్రత్యూషసమయశీ ♦ తానిలంబు
 లురలు తటినీతటత్పరి ♦ సరమునందు
 పులిసనీమలఁ గూర్చుండి ♦ విలసదభృ
 గోళమందున దృక్కులు ♦ గొల్గినావు;

చాతకము తొక్క లల్లార్చి ♦ చాలసేపు
 వినువకుండఁగ నెగురుచు ♦ మసకలోన
 కరిగి తిరిగి క్రిందకు వచ్చు ♦ నట్లు చూచి
 నీమనంబును దానితో ♦ నెనపినావు.
 అవును నీసతి నీదృష్టి ♦ యందు మెలఁగె;
 నామె యెన్నిదిపదివేల ♦ యతివలట్లు
 దోచెఁ గాఁబోలు; వారి దో ♦ బూచులాడి
 యాడి సంతోషమునఁ దేలి ♦ యాడినావు.
 ఇదియె పరమార్థ మని నిశ్చ ♦ యించినావు.

ఇటువదియొకటవ స్కందము.

—(1)—

ఒకనాడు మహాబలి జామున్నగ పోదెక్కినవైన, తంబూళి చేత బూని, గూడ కట్టు కట్టుకొని, నొసటఁ దెరుచుజిగ్గిమాన్యులు దిద్ది, కంఠమునఁ గులసిపూసలు మార్చి కలుగఁ గలిగి, చండ జోలె వేలొడ, నొకదానరయ్య పెరుమాళ్ళను భజించుచు నక్షయపాత్రకై యమునానది దాటి, మధ్యహిందూస్థానమునకుఁ బయనమై పోవుచుండెను. ఆతఁ డట్లు యమునానదిం గడచి యొక మైలుదూర మరుగునప్పు డచ్చట మువ్వరుతురకలు తోలివలొ నిలునఁబడి యుండిరి. వారిలో నొకఁడు యజమానుఁడు. తక్కిన యివ్వరు నేవకులు. నా రాయుధపాణులై యుండుటఁ జూచి, దాసరి త్రాసముఁ జెంది బాటకుఁ బక్కఁ బడిపోవఁ జూచెను. ఆతఁ డట్లు యత్నించుట తురకల కనుమానము గల్గి వెంటనే వెంటడించి వానిని బట్టుకొని, పోలెలో నున్న నేయన్నరదియ్యము వెలుపఁ రించి మాడ నందులో నొకయు త్తగము గనఁబడినది. నేవకు లాయు త్తరమును సంగ్రహించి యజమానున కిచ్చి, యాదాసరివానితింబూల లాగికొని చెంత నున్న యొకతొయిపైఁ బగులఁగొట్టిరి. యజమానుఁ డాదాసరిని గొన్నిపక్షము లడుగ, నాతఁడు జనాబు చెప్ప నందున వానిని బడఁద్రోసి గూఢక ట్టుఁబెయి యత్నింప, స్త్రీని నవమానపఱచుట న్యాయము గా దని దాసరి పార్థింఁచెను. అంత నాతురకఁ డే డాసఁ జెంది యామెను యమునానదీపులివతలంబులకుఁ దీసికొనిపోయి కొంతవడి నామెతో సుఖించెను. అనంతర మాతురక లామెను దమతో బలవంతుముగ నీడ్చుకొనిపోయిరి.

ఇటువదిరెండవ ప్రకరణము.

అజాఘ్ ఖానుడు దుల్హట్ షాపైఁ గని దీర్చుకొన సమయమునకై వేచియుండు నంత, నజ్దుల్ ఖానుఁ డొకహిందూనేవకుని నిర్బంధించి తనప్రభువునెదుటఁ జెట్టి “ప్రభూ! యీనేవకుడు ఘోరమండలమునుండి కనోజానకుఁ బోవుచుండఁ బట్టుకొని నిర్బంధించి తెచ్చితిమి. వీనినద్ద నిదిగో యియుత్తరము దొఱకను. దీనిఁ జిత్తగింపు” డని చేతి కిచ్చెను. అయ్యది జనార్దనసింగునకు దుల్హట్ షా, తనస్థితిగతు లెఱింగింపుచుఁ దనసహాయార్థము చెంటునే రాజులైన దని వాగ్దానముత్తరము. ఖా నాయుత్తరమును జదివించుకొని విని “దీనివలన జనార్దనసిం గింకను కనోజానందే యున్నట్లు స్పష్ట మగు తున్నది. దుల్హట్ షాను వంచించ నదియే మంచితరుణము. మన మిప్పుడే త్వరపడవలె” నని యనుకొని యద్దుల్ ఖానుతో రేపే ఘోరమండలముపై దాడిపెట్టుటకు సంసిద్ధులమై యుండ వలె నని చెప్పెను. అప్పు డద్దుల్ ఖానుడు అజాఘ్ నిచెవిదిగ్గర నోటు పెట్టి “యేదియో రహస్యము మాటాడఁగా నతఁడు, నిర్బంధనముం దున్న హిందూనేవకుని జూచి “యోరీ! మాచేతిలోఁ జిక్కినావు. నీప్రాణభక్షణము మావలనఁ గావలెను. నీవు బ్రతికి బాగుపడవలె నన్న మాహితవును గోరి మాకు సహాయము చేయుము. నిన్ను ఘోరమండ లమునకు రాజుగఁ జేయుదుము. కాదంటి వేని ప్రాణముపై నాన వదలుకొను” మని పుల్కిెను. అవాక్యము లానేవకునకుఁ గొంతయాసను గలిగింప “ప్రభూ! నన్నుఁ గాపాడుదు. నేను నిర్భాగ్యుడను. మీ కేమి సహాయము చేయఁగలవాడను! ఇంతటి నుండి మీయాజ్ఞానుపరితై మీకు నేవ చేయువాడను. ఇది ప్రమాణవాక్యముగా భావింపుడు. నే నేమి చేయవలెనో నెలవిండు” అనెను. అజాఘ్ ఖానుడు వానికి రహస్యముగాఁ గొన్నిసంగతులు బోధించి, వాని కాస గల్గునట్లు కొంతదీప్య మిచ్చి తృప్తిపఱచఁగా నానేవకుడు అజాఘ్ నియోగించినయకృత్యమునకు నెట్టికొనెను.

అంతట రహిమానుఖాను డచ్చటఁ బ్రవేశించి ప్రభువున కింకొకయుత్తరము సమర్పించెను. అయుత్తరములోనిసంగతులు విని ‘హా! దుర్గావతి బ్రతికియున్నదా? అల్లా నా కింక నాసను నిల్పినాడు. విశ్రమాజితుడే కాక దుల్హట్ షా కూడ నాకుఁ

బోటి తగిలినట్లు కనబడుచున్నది. అట్టికృమాజితుడే మనకడ గడగడలాడినాడు. వీరడనంగా నెంత? రేపిపాటికి వీనిపాంక మడంపకుండునా? ఎన్నటి కైన దుర్గావతిని బడయకుండునా?" యని చింకము పల్కి రహిమాకొఖానునకు సమస్తము నెఱుంగ జెప్పి "దుల్హత్ పాను వంచిందుటకు మొదటనుండియు పంథము పట్టినవాడవు నీవే. రేపు నీవంత మెట్లు నిల్చుకొందునో చూచెనను గాక! వాని నిర్జించి ఘోరమండలమునకు నీవు స్వతంత్రురాణువు కాగలవని నేను గోతరున్నాడ" నని ప్రోత్సాహవాక్యములు పల్కెను. రహిమాకొఖానుడు తనయజమానునివాక్యముల కుప్పొంగి యాశాబద్ధుడై దీపశిఖ నాసింతులభంబువోలె రిపరిపలాదుచుండెను. అద్బుల్ ఖానుడు రాబోవుఘట్టం దలాధిపత్యమును దావే పొందుటకు వాంఛించి యుండుటచే రహిమాకొఖానునిమిడిసి పాటున కసహనమును జెందెను. అట్టియసహనము అద్బుల్ ఖానుని కొన్నివాక్యములవలన అజాపునకు బోధపడగా వాతడు రహిమాకొఖానుని గా దని అద్బుల్ ఖానునకును, అద్బుల్ ఖానుని గా దని రహిమాకొఖానునకును వేర్వేరు రహస్యములు చెప్పి యిరువు గకు నానలు నించెను. అంత సాయంకాలము కాగా అద్బుల్ రహిమాకొఖాను లచ్చటి నుండి వీడ్కొనిరి.

ప్రజల సమరము: డాన్సు కరణము

ధర్మ దేవత పుష్పవతియొక్క కూర్మభావ మడుగుంట జేయ సౌభాగ్యవతీశాంత భావము సముద్భవము గాంచినరీతి, జండభానుఁ డస్తమింపఁ బరిపూర్ణ శీతకణిమఁడు శుభోదయ మందె. అయ్యెడ సౌభాగ్యవతీసమాగమంబునఁ గనోజానగర మొందిన యమందపరభలో యన, సాంద్రచిందిక లలముకొనియె. చల్లని తెల్ల నన్నెలుల నేతోర్పి త్వనంబుగఁ గాయ నుత్సాహము గాంచనివా రుండుదా? చుటిపిల్లలు తమవచ్చియుగాని ముద్దుసల్కులతో “దాయె! దాయె! చందమామ!” యని చిన్ని చేతులఁ జాచి మింటి చందురు నందుకొనఁ జూచుచుండిరి. బాలురు చెలఁగి యుప్పట్టి యాడుచుండిరి. బాలి కలు వాకిలులయందుఁ జెమ్మ చెక్క లాడుచుండిరి. రసికజనులు పొత్తుచెలియలఁ గూడి నెత్తమ్మ లాడుచు సరససల్లాపములఁ బఠనశు లయి యుండిరి. తాతలు నడుము నిలు వక నెన్నెలలో సాగి పరుండి, యవ్వ లడుగు లొత్తుచుండ “నారీస్త వభరనాభీ దేశం దృప్తమాగామోహోవేశం నీకన్యాంసవసాదివికారం మనసివిచిత్రయనారంవారం” అని భజనోవిందశ్లోకములు పఠించుకొనుచుఁ గాలాను సరణవైరాగ్యమునఁ దృప్తులై యుండిరి.

పునఃజను లట్ల శేషంబుగ మహోల్లాసంబున భాసిల్లుచుండ దుర్గావతికి స్వాంతం బున నేనియో యగునూత్రివికారము దోచి కొంతవడి కంతన లేనిచింతవలె మాట్టి యంతంతనె కొండంతై సంతతసంతాపమును గలిగించెను. ఆసంతాప మిట్టి దట్టి దని నర్జింప నలవి గాదు. కాని దుష్టర మైనవారిద్రవ్యముకంటె, భుస్సహ మైనశరీరదీప్తు దుష్టతకంటె గట్టతర మైనదని యనుభవజ్ఞులు కొందఱు వచింతురు. దానినే మన ప్రిబంధకారులు శత్రుబాధగాఁ బోల్పుచు నట్టిబాధను బ్రయోగించుకర్త యెవ్వఁడో కనఁబడనందున నిర్వివాదముగ ననంగుఁ డని వచించిరి. అనంగుఁ డని వానిమహిమంబు తక్కువదియా? యానననంతు లయినస్త్రీ పురుషులను బరస్పరవియోగ మబ్బినప్పుడు చల్లని నిశాసమయంబునఁ బూవుచేఁ గొట్టి “అయ్యో” యనిపించు నట. వేయేల? సమరరంగ మున సమసిభీకరకాత్రోవలోకంబును జీకాకుపఱచి పోకాడ్చుధీరస్వాంత యైనదుర్గావతీ శాంతయే వానిభాటి కనులఁ గలుకటనడుచుండఁ దక్కినయాజుల కింక ది తేమిటి?

అట్టి దుర్గావతి కంటికిఁ గూర్చు లేక శరీమపడును నారాత్రిఁ గడపుచుండి, నంతఃపురజాలమార్గములనుండి నిశాంశకాంశనాలనూనిలఁగు నొడవనొడవ వైచిది వీడింప విరహతాప మోపఁ జాలక యెద్దియో నిశ్చయించుకొని సామానవస్తువులు కాపునఁ బ్రాసాదము గడచి వీధిలోని కరిగెను. అయ్యోడ ద్వారపాలురును, ఊరికాపరులను రాత్రియంతయుఁ దమఁగులను జాగ్రూకతతో నెరవేర్చుకొని, ప్రభాతసమయము గాపున నింకఁ జోరభయ ముండ నేర దని యెంచి, నిర్భీతిగ గుట్టుపెట్టి యొక్కడివారక్కడ నరుగులపై నిద్రించుచుండిరి. వీధిలో నేమనుష్యసంచారమును లేక నిశృంభముగ నుండెను. అంతఁ దంబుఁజయొక్కతంత్రీస్వనముతోఁ దోడు గలసి “గోవింద రాం రాం గోపాల రాధారమణ!” యని విష్ణుసంకీర్తనము చేయుచున్నయొక్కచాగ్గ్యగాన మప్పటి మందానిలప్రసారంబున దుర్గావతిచెవులకు సోఁకెను. సంగీత మప్పటిస్థితియం దామెకుఁ గొంత బాధకరంబుగ నుండినను సంగీతావక్త యగుటచే నంతమగురగాన మెవ్వ రొనర్చుచుండి రని నిదానముతో వినుచు నిలువఁబడి చూచుచుండెను. అంతట నాపాట పాడుచున్నయొకభక్తుఁ డామెకుఁ దారినీలెను. దుర్గావతి యాభక్తుని జూచి “నీ నెవ్వరవు?” అని ప్రశ్నింప, నాతఁడు “అమ్మా! నే నొకదాసరిని. పిరుమాళ్ళను భజించుకొనుచు భిక్షాటనంబునఁ గాలక్షేపము నేయుచున్నవాడ” నని ప్రశ్నోత్తర మిచ్చెను.

అనంతరము వారికిఁ బరస్పరసంభాషణ మిరీతి జరిగెను.

దుర్గా—ఈసమయంబున నీకు బిచ్చ మెవ్వ రిడుదురు?

దాసరి—అమ్మా! నేనీయూర బిచ్చమెత్తను. గాగ్రహంతరములకుఁబోవువాడను.

దుర్గా—నీ వేగాగ్రహమున వసించువు?

దాసరి—నే నీయవారికాపదస్తుండనే. మీరు న న్నైఱుంగరు. కొంతకాలము మీపోషణంబున నుండుటనలన మిమ్ములను మీయవృత్తిగారిని గూడ నెఱుంగుదును.

దుర్గా—మాపోషణముం దున్న నీ కీభిక్షాటన మేల యల్పెను?

దాసరి—అమ్మా! మీనాయనగారికి నాదురదృష్టవశంబున నాపైఁ గోపము వచ్చి దేవదీమన్నా చెప్పినారు. నాటనుండి యిట్లు కాలక్షేపము నేయుచున్నాను.

దుర్గా—నే నీసంగతి యెఱుంగను. ఎన్నడైన నీకు మేలు చేసెదనులే.

దాసరి—అమ్మా! మీదయ యుండిన నా కేమికోదున? మీ రొంటిగ్గా నియ్యెడ వీధిలో నిలబడినా రేమి?

దుర్గా — మధ్యహిందూస్థానమున ఘోరమండల మున్నదట. నీ వెఱుంగుదువా?

దాసరి — అమ్మా! చాలసారు లాగామమునకు సలచారము చేసితిని. మొన్న నే యొకసారి వెళ్ళి వచ్చితిని. నే నెఱుంగ కేమి?

దుర్గా — నే నిప్పు డచ్చటకుఁ బోవ నెంచితిని. నీతోఁ దీసికొనిపోయెదవా?

దాసరి — అమ్మా! నేను తిన్నగాఁ బోవను. అందంద సంచారము చేయుదుఁ బోవువాడను. నాసహాయము మీకు సరిపడను. మీ రంతదూరము నడచుట యైనఁ గష్టమే. మీ కేదేనిపని యున్నయెడల నావలన వైనచోఁ జేతులు గట్టుకొని చేయుదును.

దుర్గా — దాసరి! నీవు ఘోరమండలమునకుఁ బోయి యెప్పుడు తిరిగి వచ్చెదవు?

దాసరి — అమ్మా! యెల్లండి తిరిగి వత్తును.

దుర్గా — ఘోరమండలము రాజుగారిని నీ వెఱుంగుదువా?

దాసరి — ఎఱుంగ కేమి? నే నెప్పు డచ్చటకుఁ బోయిన నగరునకు వెళ్ళక మానను. నా కేమి లభించిన నచ్చటనే లభించును. రెండు నేరులభియ్యమునకుఁ దక్కువ దొరుకవు. నేను నగరునాకిటకుఁ బోయి యేదేని యొకచక్కనికృతి కృతి చేసికొని పాడఁగానే యాపక్తిభువు నచ్చి విని పైఁగా నొకరూపాయి నిచ్చుచుండును.

దుర్గా — ఆ ట్లయిన నీవు నా కొకసాయము చేయవలెను. చేయుదువా?

దాసరి — అమ్మా! తప్పక శిరసావహించెదను.

దుర్గా — ఇటుఁ గొంచెముకాల మాగుము. ఇప్పుడే వచ్చెదను.

అని పోసాదాంతరమున కేగి యొకలేఖ లిఖించి తెచ్చి యయ్యగి ఘోరమండలాధీశుఁ డయిన దుర్బట్ పాకు నందఁజేసి, యాతఁ డిచ్చటకు రానిచో జవాబు నైనఁ గొనిర వ్వుని దాసరిచేతి కిచ్చెను. దాసరి యహోపుటునుండి వీడ్కొనఁగా దుర్గానతి తిరిగి నగరునఁ బ్రవేశించెను. అంతటఁ గొంతసేపటికిఁ బూర్తిగఁ దెల్లవారెను. కాని దుర్గానతికి మోహంధకారము తెల్లవారనందున “నాయత్తరము చూచుకొని దుర్బట్ పా తప్పుగా నెంచునో ఏమైనో రాఁడో? అని మరలనుగల చింతించుచు, జవాబైన రాక మానువా? యని సంతుష్టి చెందుచు, నశకవిధములచే మనస్థిరులము లేక, ఆహారము గొనక, నిద్రించక, యెదులతో నూటాడక, బేహస్సురణ మెఱుంగక యుండెను. అనిపూ కెట్రిమనోగతరహస్య మైనను జనార్దవమీగునకుఁ తెప్పక మానునది శ్రావణియైనను, తల్లి యని తెలిసియున్నగున నిప్పుడు నడచునోభిప్రాయ మెంతమాత్రం మెఱింగింప నామె సాహసించనందునఁ దల్లియుఁ దండ్రియు నామెచక్రవర్తిని గానిపోకినట్లు మాత్రము భావించుకొనిరి.

ఇటువదినాల్గవ ప్రకరణము.

—(:)—

ఘోర్ మండలమునందు దుబ్బట్టా ఆజాఫ్ ఖానునివలన భయమునుండి దినదినము గండముగా దినములు గడపుచు జనాద్దనసింగునకై తక్షణము నిరీక్షించుచుండెను. అంత నొకనాఁడు దుదయముపూట సుమాటుజాముపొద్దిక్కినవైన యతఁడు జనాద్దనసింగునకై యుత్తర మిచ్చి పంపి యున్న నేవకుఁడు త్వరితగతి నతనిసందర్శనము గావించి “ప్రభూ! జనాద్దనసింగునకు మీ రిచ్చినయుత్తరము నిచ్చియుంటిని. ఆయుత్తరమును జూచికొని యాతఁడు నాతోఁ బయనమై వచ్చి యిప్పుడే మనగ్రామముపాలిమేరలో నేమికారణముచేతనో పడిపోయి పొగిణము విడువ సిద్ధముగా నుండి సంజుచే మిమ్మును దీసికొనిర మ్ముని వెన్నుఁ బంపినాఁడు. అలస్యము చేసినఁ బాణము నిలువదు. తక్షణమే రండు.” అని చెప్పెను. ఆమాటలు విని దుబ్బట్టా వెంటనే యైతన్యముఁ బాసి యడుగులు తడబడ, నానేవకుని వెంబడించి యవసానము సమాపించి యున్నతనమిత్రుని జూచుటకుఁ బోయెను. ఆనేవకుఁడు ప్రభువును వెంటఁ గొని ఘోర్ మండలమును వదిలి సుమాటుమూఁడుమైళ్ళదూర మరుగునంత నచ్చట నజాఫ్ ఖానుఁడు సిబ్బందితో నిల్చి యుండెను. మనోవిచారముచే దుబ్బట్టాకుఁ బ్రపంచస్ఫురణమే లేదు. అత్యుడ రహిమాను అబ్దుల్ ఖానులు దుబ్బట్టాను బట్టుకొని బంధించిరి. ఆజాఫ్ ఖానుడు మహాత్సాహముతోఁ దనపరివారమును ఘోర్ మండలదుర్గములోనికి నిరాటంకముగ నడపి కోటను స్వాధీనము చేసికొనెను. దుబ్బట్టాతో నున్న నేవకుఁడు మరల నీతనికిఁ గనఁ బడనే లేదు. త్వరితగతినో బడినతనపొగిణము నిలువ దని భయపడుచున్నదుబ్బట్టా తనమిత్రునికై చింతించుటయు మఱచిపోయెను. అప్పట్లున ఆజాఫ్ ఖానుడు రమారమి మాసముదినములు ఘర్మండలముకోటలోఁ దనపరివారముతో వసించియుండెను. అంతమఱకు దుబ్బట్టా చెఱలో నుంచుండెను. ఘర్మండలాధీశునిరైశ్వర్యము నిరా యాసముగఁ దనకుఁ జిక్కెనందున, ఆజాఫ్ ఖానునియన్నటిసంతోషమునకు మేర లేదు. ఘర్మరజుల పౌరజనులు తన్ను వెక్కువగఁ గొనియాడవలె నని, యడుగినివారిదే పాప మనునట్లు తెల్లదకు యూరబాబు లొక్కటిగా నాలొచించి ధనములు పంచిపెట్టెను. గోచిప్రోర రాయల కెల్ల నుద్యోగము వచ్చెను. రైతులకుఁ బన్నులు తగ్గించెను. సంస్థానమునం

దరివఱకు పని చేయుచున్న యుద్యోగస్థులకు జీతములు సృద్ధిపఱచెను. పిల్లలకు మిటాయి పొట్లములు పంచిపెట్టెను. కావున నామాసముదినములు గాగ్రముస్థులకుఁ బెండిదినముల వలెఁ దోచెను. ఆహ! పాపపుఁజౌరజను లదినఱకు పూర్వప్రభువునుండి యెన్నియో మహోపకారములు పొంది కొనియాడినట్టి నగము లేనితమనాలుకలను నంతలోఁ బెడ మార్గములఁ దిరిప్పి, ఆజాఫ్ ఖానుని విశేషముగ నన్నడు భూషించుచుండిరి. అట్లు ఆజాఫ్ ఖానుడు తననూతనపరిపాలితజనంబులయభిమానగౌరములు నడసి మహోత్సాహముతో ఘర్వండలమునఁ దనజెండా నెగిరించుకొనుచుండెను.

అట్లు ఖానుసాహేబు మహావైభవోపేతుఁడై కొలువుకూటంబున స్నేహితవర్గంబు పరివేష్టింప, నొక్కనాడు వసించి, దుల్పుటుసాతో నెకసక్కియపుసంభాషణము గావింపఁ గౌతుక ముప్పతిల్ల, వానిని దోడ్తె మ్మని రహిమానుఖానునకుఁ జెప్పెను. ఖానుగారిసంకల్పము రహిమానుఖానునకు సంతోషకర మైనదే కావున వెంటనే బంధ నాలయమునకుఁ బోయి తానే స్వయముగాఁ దబుపు తెలునఁబోఁగా దుల్పుటుసా లోననుండి యిరుపకడ్డీలనడునుఁ జేయి చొన్ని రహిమానుగడ్డము గట్టిగాఁ బట్టి బిగలాగి జాడించెను. అంత రహిమానుఖానుడు కుయ్యో మొట్టో యని బొబ్బ లిడు చుండ దగ్గర నున్న కారాగృహధికారియుఁ గొందఱు సేనకులు వాని నాపదనుండి తప్పించిరి. పిమ్మట దుల్పుట్ సా సంకెలతో నాస్థానమునకుఁ దీసికొనిపోఁబడెను. అతఁడు సభా భవనమునఁ బ్రవేశింపఁ దా నదివఱకు స్నేహితు లని భావించుకొనినవారు కూడ తవయం దభిమానము గలవారినలె నతనికిఁ గన్నట్టలేదు కాని ఆజాపునకు మాత్ర మతనిదుస్థితి కొంతవిచారమును గల్గించెను. మోమోటమును నతిశయిల్లెను. అయ్యెడ ఆజాఫ్ ఖానుడు దుల్పుట్ సాతో నిట్లు ప్రసంగించెను:—

ఆజాఫ్—దుల్పుట్! నీవు విచారించకుము. నీవు'మాకొలుపునఁ బ్రవేశింపుము. కూటికి గుడ్డకు లో టుండదు.

దుల్పుట్—అయ్యో! ఆత్మగౌరవ మున్నఁ జాలును. మా డేల? గుడ్డ యేల? పూవు లమ్మినయూరఁ గట్టె లమ్మనెట్లు లుందురా? మీదయ యండిన నంటియ చాలు.

ఆజాఫ్—ఓయో! అనే పో. నీ రాజ్యమును నీ వేలకొనియెదవా?

దుల్పుట్—నారాజ్యమే యైనవో దానియంతట నదియే నాకు మరలఁ బ్రాప్తింతును. లేనివో లేదు.

అంతట రహిమానుజు ఖానుడు లేచి అపరిభాషా! మీతో సంభాషణ మేంనుకు? ఈతడు తల్లికమృత్యులో జెయ్య పెట్టుకొనుచున్నాడు. మనలో నున్నట్లే యుండి మీరు కోరినదుర్గంధిని బెండ్లియాడఁ జూచినాడు. అందుచేతనే కనోజాయధమున మనకు దోహదము చేసినాడు. ఇట్టివానిని చెంటనే ఖండింపుడు. మీరు ఖండింపలేనిదో నన్నునుకు నియోగింపు' డని రోషనాటుల వచించెను. ఆజాఫ్ ఖానుడు దుర్మార్గులలోఁ గొంచెము మంచివాడు కావున రహిమానుజుపోతేహమువలనఁ దొందఱ చెప్పిక యాతని గోంత శాంతింపఁ జేసి యెట్లుమో మరల నిట్లు కలిగెను.

ఆజా—నీ కింకను రాజ్యమునఁ దపేక్ష కలదా? దుర్గావతితో రాజ్యభోగ మనుభవించువరే నని యనుకొంటివా?

దుల్క—ఆహ! రహిమాను జీగ్యచే నాపైఁ జెప్పినయకమవాక్యములు మీరు నమ్ముచునినవి కావు. నే నెక్కడ? దుర్గావతిని బెండ్లియాడు లెక్కడ?

ఆజా—నీకును దుర్గావతికిని నీవఱ కందుచున్నయై యుత్తరప్రత్యుత్తరము లేన్న దైన జరగలేదా?

దుల్క—హాహరా! యెన్నడును జరుగలేదు.

ఆజా—అటు లేన నీ కామె యీయుత్తర మెట్లు వాగ్దానినవి? మాడుము. (అని యొకయుత్తరమును తేలి కిచ్చెను.)

దుల్క—(అయుత్తరము చదువుకొనఁగా నయ్యది దుర్గావతి లేనకు వాగ్దానిన 'మోహలేఖ యగుటవలన "ఇయ్యది నిజముగా దుర్గావతి వాగ్దాని యున్నదా? లేక యామెమేరు పెట్టి రహిమానుడు వాగ్దానించి యుండునా?" అని సంజేహించి స్త్రీ యొక్కదిష్టానీతో నున్నందున నేవియుఁ జెప్పఁ జాలక యెట్టికేలకు) "నేను నామెను నెఱుంగకపోయినను, నామెదమ్మరీ యెటు అండునో యెన్నడు జూడకపోయినను స్త్రీచే వాగ్దానిబడినట్లు కనబడినందున నామెయే వాగ్దానియొండ వచ్చు నని నేనును దలంప నవకాశము గలదు" అని వచించెను.

ఆజా—నీ వామెకుఁ దొలత మనోగత మెఱిగించి యుత్తరము వాగ్దానినన్వ స్త్రీ యొకయోమె నీ కిట్లు వాగ్దాని నెట్లు సాపాసించినవి?

దుల్క—అయ్యా! ఆమెను నాకు సమకూర్చు మని వెనుక నెన్నియో స్థాయిల మీరు నాకు జెప్పియుండ, నామెను నాకు నుత్తరప్రత్యుత్తరములు జరుగునంతటి

నరిచయ మున్నచో, మీకోర్కె నెరవేర్చి మీయనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుడను గాక యుండునా? నారాజ్యమున కిట్లేల దూర మగుదును?

అజా—మించిన దేమి యున్నది? ఈయత్తరము నిస్సంశయముగ నామె వాగ్దానమే. దీని నెట్టులో మేము సంగ్రహించితిమి. ఇప్పుడైన నీ వామెను నాకు సంధానము చేయుము. నీ రాజ్యము నీ కిచ్చివేయుదును.

అమాటలు విని రహిమాన్ ఖానుడు తా నేలఁ దలఁచిన ఘర్షణవలరాజ్యము తనకు దక్క దనుసంశయముఁజలనను, దుబ్బటుపాపైఁ దనకు మొదటినుండి యుండిన కార్యణ్యము వలనను, రాద్రీముతో నిలువఁబడి “ప్రభూ! వీనిచేత నే మాను? దుర్గావతిని నేను మీకు సంఘటించును. వీని నిష్కడు నంపివేయుదు. ఘర్షణమండలాధిపత్యము నాకే దయ చేయుదు.” అని అజాఫ్ ఖానునకు విన్నవించెను. అదిసఱకుఁ జాలకాలమునుండి దుర్గావతిని సంధానము చేయఁ గలఁ దని యజాఫ్ ఖానుఁడు సందేహించి దుర్గావతికైయే క్రిందవీఁదలఁ బడుచున్నవాఁడు గావున నెటు లయిన నామె లభించిన జాలు నని దుబ్బటపా రహిమాన్ ఖానుల నిర్దురతో “మీలో నెవరు ముందు దుర్గావతిని నాకు సమకూర్తునో, వారికే ఘర్షణమండలాధిపత్యము నిచ్చెద” నని చెప్పి యొకరితో నొకరికిఁ బోటీ నిల్వెను. రాజ్యము లేకపోయినను దురకలచేతులలోనుండి యెటు లైనఁ దప్పించు కొని పాక్షిము నిల్పకొనవలె నని దుబ్బటపాయు, ఘర్షణమండలాధిపత్యమును దానే పొందవలయు నని రహిమాన్ ఖానుడును, చలంచి నేను నే నని యిర్దురును సంసిద్ధు లయిరి. అజాఫ్ ఖానుడు వీరిలో నెవ రైన దుర్గావతిని దనకుఁ బోకూర్చు కుందురా యని ధైర్యము తోఁచి యుభయులను మీమీపర్యాయత్నములలో మీ రుండు డని నెల వొసంగెను.

ఇటువదియైదవ ప్రకరణము.

తాపను డట్లు కనోజుపొసాదాంతరమున ననించుచుండ సౌభాగ్యవతి యాతని నృత్యంత మామూలాగగిరిబుగ సంగరిపించి, యెంతయో చింతించి శక్యతగ్గున దైన సేవకుడు నిన్ను మోసపుచ్చెను. కాని జనార్దనసింగునినిజమైననృత్యంత మిది" యని యెఱింగింప నాతఁ డామెకు ననుష్ఠించి కొనియాడెను. కృతజ్ఞురాలు గావున నామె "కానిమ్ము. నుభునుభుము లేకరితిని నుండవు. నీ విట వసింపుము. నీ కేలోదమును నుండ బోదు." అని వదించి, దుర్గావతి కాతనియందుఁ గలయనురాగ మామె సంచారిభావములవలన నావఱకే యెఱింగియున్నందున, నాతవస్విని దన కల్లునిగాఁ జేసి కొన సంకల్పించుకొని యతిగౌరవముతోఁ బూజించుచుండెను. దుర్గావతికిని నాతనియం దంతకంతకు నిలుపరానివెట్టిహిసాము జనింపఁ దల్లకే దనమనోభీష్టము స్పష్టముగాఁ జెల్లియఁబోయెను. తదుపరి నొక్కనాడు సౌభాగ్యవతి నిజేశునకుఁ దనస్వినృత్యంత మంతయుఁ జెప్పి తనమనస్సంకల్పమును తెలియఁజేసెను. చందనుడు "దేవీ! నీసంకల్పము యుక్త మైనదికాదు. ఆతఁ డుత్తమగులక్షత్రియుఁడు గాఁడు. వానితో సంబంధము నకు మనబంధువర్గ మంతగా వానింబడు." అని వ్యతిరేకవాక్యములు పలికెను. సౌభాగ్యవతి, "యోగ్యత వేయిరె ట్లుప్పియున్నప్పుడు కులమతంబు లంతగాఁ బాటింపరాదు. దుర్గావతియు నాతనినే వరించె" నని ప్రతిభావలూఁడ జందనుడు "వేదీయనీ! కులము మాట యటుండ నిమ్ము. ఆతఁ డెంతనుగుణవంతుఁ డైనను, మన కెంతయంతరంగికుఁ డైనను, రాజ్యభివృద్ధిగదా? మాచిమాచి బంగారపుంగుతి యున్న దని కుత్తుకఁ గోసికొందులే?" యని విచించెను. సౌభాగ్యవతి "తమవులు కాశ్యపములూ? యైశ్వర్యములు కాశ్యపములూ? మన కేమి పదిమంది యున్నారు? దేవుఁ డేమి యిచ్చి యున్నాఁడో యయ్యది మనకును మనమతకును ననుభవింపఁ జాలదా? బ్రతిక్కి బాగుండిన, వ్యాళు రాజ్యమే సంపాదించుకొనలేరా? నేను మీకుఁ దోడై, పోవలసిన రాజ్యమును నిల్పలేదా? మనకొక్కర్తుకయే పుత్రిక. ఆమెమనోభీష్టము మనము నెఱవేర్చక తప్పదు" అని గట్టిపట్టు పట్టెను. చందనుఁ డిట్లాలియుద్దేశమునకు మాఱాడలేక యెట్టకేల్లకుఁ దానును దలయూచెను.

తలువాత్ నొక్కకుభలగ్నంబున సౌభాగ్యవతిదండము తమపుత్రిక దుర్గావతిని
 జారాజతపసికి మహావైభవముతోఁ గన్పాదాన మొసంగి, యాతని నిల్లఱిక ముంచుకొనిరి.
 అంత దుర్గావతి కింతింతనరానిసంతసము స్వాంతంబున నెలకొనియెను. కాని, యిట్లెల
 దనభర్త యిల్లంట్టి ముందుట యామె కెంతమాత్రము సంతృప్తిని గలిగింపనందున, ఘో
 షుండలభాజ్యమును దిథిగి సంపాదించుకొన దృఢసంకల్పమును గలిగియుండెను.

ఇటువదియవవర్గీకరణము.

అజాఫ్ ఖానుడు ఘృంధలమున వసించియున్న కాలములో నొకనాడు సాయం సమయమున, రహీమాజ్ ఖానుఁ డొకపల్లకి తన్ను వెంటఁబడి చచ్చుచుండఁగా గుఱ్ఱము నెక్కి మహాత్మాసముతో ఘృంధలపొసాదమును సమీపించెను. అయ్యెడఁ బ్రాసాదాంతరమున వసించియున్న అజాఫ్ ఖానుడు, పల్లకిమోత విని బయటికిఁ జూడ విచ్చినంత, రహీమాజ్ ఖానుడు పల్లకితో లోనఁ బ్రవేశించి “ప్రభూ! ఇదిగో దుర్గానతిని సమాధానముచే నీసికొనివచ్చితిని. అని పల్లకితలుపు తెఱచెను. అంతఁ బల్లకిగానుండి యొకగోటి మేలిమునుగు వేసికొని వెలికి నెచ్చి నిలుఁగ గొందఱుమఱి చారిక లామెను నంతఃపురంబునకుఁ గొనిపోయిరి.

అయ్యెడ అజాఫ్ ఖానుడు సంతోషములన మ్రొవచి, స్నేహితవర్గంబునకు వీడ్పొసఁగెన నెలవైన నొసంగక, వడినడి నంతఃపురంబునకు దుర్గానతీసంగమమును గాంక్షించి పోయెను. అతఁడు మోహనస్థుల నాదుర్గానతిని వీక్షింప నామె లోకము గొనియాడు చున్నంతసౌందర్యవతిగాఁ గన్పట్టలేదు. కాని యామెట్లుకూడఁచెయుపులు పురుషులకు పలపులు నింపఁ జాలి యున్నది. కావున మోహపరవకుఁడైనయాతఁడు వట్రాలున నామెను గొంగలిమికొనెను. అంత నాదుర్గానతి లజ్జానతి గాక పౌఢసరై ఖాను పాపేఖాను దనచాకచక్రములనఁ గరంచెను. ఖానుగా గంత సంతృప్తిఁ జెంది యారాత్రి యంతయు నామెతోఁ గడపి మఱువాఁడు రహీమాజ్ ఖానుని మెచ్చి ఘృంధలరాజ్యమున కారని నభిషిక్తుఁడేసెను.

దుప్పట్ పా తురకలరాజ్యములలో వసించుట యెన్నఁ డైనఁ బ్రాణాపాయకర మని యెంచి, రాజ్యమునం దాస వదలకొని, తాపసవేషముఁ దాల్చి కన్యాపట్టణమునఁ జేరి కాలము గడపుచుండెను. ఆహ! దుర్మార్గులను కీర్తిమంతులుగఁ జేసి, సజ్జనులను దరిద్రులుగ నొప్పి బాధలు పెట్టకలికాలనూహత్య మేమి చెప్ప నగును?

అనంతరము అజాఫ్ ఖానుడు తనదుర్గానతిని బల్లకిలోఁ గూర్చుండఁ జేసి, తా నొకగుఱ్ఱమువీడ నెక్కి యనుచరవర్గముతో కలింజరునగరమునకుఁ బయనమై పోయెను. అచ్చట ఖానుగారిదుర్గానతి సమస్తభోగము లనుభవించుచు, నట్టిభర్త లభించుట తన యదృష్టమే యనుకొని యుష్మాంగుఁడయ్యెను.

ఇలానదియేవప్రకరణము.

—(:)—

ఎన్నటి కైన ధర్మము జయమును గాంచ కుండునా? రహిమానుఖానుఁ డట్లు మహావైభవోపేక్షఁడై మన్నుమిన్నులు గానక భుక్తుండలమునఁ దనపరిపాలనము సాగించుకొనుచుండఁ గొలఁచుకాలమునకే యతనిమర్మయపుఁజర్యలవలనఁ బరిపాలితజను లందఱు, కాతనియం దనిష్టము జనించెను.

అంతట “మొహరమ్” అనుతురకపండు చొకనాఁ డాసన్న మయ్యెను, అపండువు దినంబునఁ దురకలంపఱుఁ దను కున్నవానిలో విలువైనవిత్తుదున్లులు ధరించి, కైపుపదార్థములు నేవించి, యొక లెఱుంగనిమహోత్సాహముతోఁ జెలుంగిరి. తురకలు చూక్కా-ఁకీల్పుచుండఁ జేలఁజేగినవాసనలు పురిజనులముక్కులకు గుప్పుగుప్పునఁ గొట్టుచుండెను. గొడ్డుమాంసమునఁ గలసి పులాపు లుడుకుచుండఁ దెరతేరలుగ గల్పవాసనలు పురంబునఁ కెల్లెడల నలముకొనియెను.

అనాఁడు నిశాసమయంబునఁ గోటలోనితురకజనము నేవించినమత్తుపదార్థముల వలనను, భుజించినపులావుగురుత్వమువలనను గడలమెడల జాలక పరుండి నిద్రించుచుండెరి. రాణివాసమునం దున్న బిడ్చీలును లంగాలు పై కెగఁబడ నొడ లెఱుంగక పడియుండెరి. అప్పుడు యావనవంతు లైన స్త్రీపురుషు లిరువు రెత్తె నతెత్తడుల నెక్కి పడినంది యాయుధపాణు లైనయనుచరులతో దుర్గద్వారముఁ బ్రవేశించి, గోవరించుతురకల నందఱును గఱకఱ నఱకుచు నంతఃపురంబులఁ జొఱఁబడిరి. అయ్యెడ రహిమానుఖానుడు తనబూబుతోఁ గలసి మంచముపైఁ బవ్వళించి కుంభకన్ధనినిద్రం జేలుచుండెను. దుల్గుటుషా రహిమానునిరన్ను ఖండింపఁబోగా దుర్గానతి ధర్మము చెప్పి మాన్పించి, గోట నున్నచిలుకతోయ్యకుఁ దిగిలించియున్న సాహేబుగారియొక్క పాదవైసతలగుడ్డను దీసి దానితో తురకదంపతుల మంచముతోఁ గలిపి బంధింపఁ జేసెను.

అంతఁ దెల్లవారఁగా దుల్గుటుషా తనప్రభుత్వమును బ్రజలకుఁ జాట్రింపఁ జేసి తురకపీనుఁగుల స్మృతానఘాటకకు నీడ్పించి, బూబుతో రహిమానుఖానుని శిరలో నుంపించెను. పారిజనులు తమపూర్వప్రభుపాలనము తమకు మరల లభించినందుకు నెంతేని సంతసించిరి. పిమ్మటఁ బునఃసహితజనంబును రావించి, పాప్రిసాదాంతమునఁ

బుజ్జాహవాచనము చేయించి యగ్గాంగిలో దుల్హన్ సా నుఖిలల మహానైభన మనుభవించుచు పసిం చెను. నేటిలో దుర్గావతిమనంబునకుఁ బరిపూర్ణసంకృప్తి పొందినది. సాందర్యనతియు, శౌర్యనతియు, విద్యానతియు, నుగూఢనతియు, సామగ్ధ్యనతియు సైనదుర్గావతీసతీమతల్లి తన కిల్లాలై గాఢానురాగమునఁ బాతిచిత్రము నడపుచుండ నయ్యెను దుల్హన్ సా యనుభవించుభోగము మహేంద్రభోగము, నానందము బ్రహ్మనందము గాదా? దుల్హన్ సాను జయ మొసంగిపది ధర్మ మే కదా?

అట్లు దుర్గానతియు, దుల్హన్ సాయు ధర్మము ననునర్థించి పరిజానురంజకంబుగ, శత్రుభయదంబుగ రాజ్యపాలనము నేయించు నొక్కనాడు చెంపాలలోనినిర్భాగ్యులను జూడఁ బోయిరి. అచ్చఁగఁ గోల లూడఁదీసికొల్పులివలె నున్న రహిమాక్షానుఁ డును, కడు పుష్కించియున్నయాతనిబిడ్డయు వారల కగపడిరి. దుర్గావతి కనికరము గలది కావున బూబుమొక్కచరస్థం జూచి యామెను విడుదల చేయించెను. తఱువార నాబిడ్డ దీనాలాపములచేఁ రసభక్తయొక్కయపరాధములు మన్నించి చెఱునుండి విముక్తి గలిగింపు డనియు, నాతఁ డెన్న డిక్రముందు వారి కేయపకారము తలంపఁ డనియుఁ పేడికొని, రహిమానుని వారితోనూపఁచును గోరినవానిగాఁ జేసెను. అందుపై దుల్హటుపానును నక్కటికము జనింబ రహిమానునివీరగడ్డములు గొఱిగించి బంధ విముక్తిని జేసెను. తనకుఁ గల్గినయాపరాధవమునకు రహిమానుడు దుకిభించుటకు మాటుగా దాను మోసము చేసిన అబ్బాక్షానునిచే నెఱుంగఁబడక యీవికృతరూపముచేఁ గొంతకాలము సంచరింపవచ్చు నని సంతుష్టిఁ జెంది భార్యతో నాపురంబును నిడచి చనియె.

ఇటువదియెనిమిదవ ప్రకరణము.

—(:)—

దుబ్బటుసా తన రాజ్యమును దిరిగి స్వాధీనము చేసికొన్నతలువారే నొక్క దినంబున నవ రాష్ట్రము సగము జరిగినపైని నొక్కముండిత, కళింజ్ ఘర్ మండలములకు నడుమ నున్నయొకమామిడితోటను సమీపించుచుండెను. తల చలిమిడిముద్దవలె మున్నఁగాఁ గాన్పించుచున్నందున నామె కొత్తగా మురివనమును బొందినట్లు స్పష్ట మగుచున్నది. నుమాలు ముప్పదిసంవత్సరములవయసు గలది. నవకముఁ జెంది నవనవ లాడునామెకరీరసునగ్గచ్చాయ యామె మహేశ్వర్యభోగమును గొంతకాల మనుభవించిన దని విశదీకరించుచున్నది.

ఆమె యాననంబునఁ బ్రవేశించి, ఘర్ మండలపురంబులోనికిఁ బోవుదునా, మానుదునా యని యాలోచించుచున్నంత, నందు వసించియున్న యొకవానప్రస్థుఁ డామెకుఁ దారసిల్లెను. ఆతఁడు ముప్పదిసంవత్సరములపాఠాయమువాఁడు. బలాఘ్యుడు. వన్నెకాఁడు. ఆతఁ డాబోవచ్చుకుఁ బరిచితునివలెఁ దోఁపఁ బరికించి పరికించి “దామోదరా! నీ వింతనిర్భాగ్యుఁడె వేల యైతివి? నీఘర్ మండిలాధిపత్య మే మయ్యె” నని యడిగెను. అందుపై వా రీరితినిఁ బ్రసంగించుకొనిరి.

వాన—నీవు న న్నే టైలుంగఁ గల్గితివి? నాకు ఘర్ మండలాధిపత్య మేమిటి? ముండిత—ఘర్ మండలాధిపత్యమునకై నీవు ఖానుగారిని శాశ్రియించి యొక కుడు తిరుగలేదా?

వాన—ఎన్నఁ డాశ్రియించితిని?

ముండిత—కళింజ్ పురమున నుద్దానంబున ఖానుగారు వివరించుచుండ “మీమాటలు నమ్మి స్వామిదోహదోషమున కొడిగట్టికొంటిని. ఘర్ మండలాధిపత్యము నా కిచ్చెన మని రహిమాన్ సాహేబుగారి కెట్లెచ్చితిరి?” అని యాతనిని నీవు నివ్వుకోర్తు లాడలేదా? ఆందుకు ఖానుగారు “దామోదరా! నీవు నామాట విని స్వామి దోహదము చేసి పాపము మాట గట్టుకొనుట విజము. నీవు కోరినవిధముగాఁ గాక నుతియొకరీతిని నీ కందుకుఁ బ్రతిఫలము లభింపఁ జేసెదనులే” యని నీకు దృఢపతి చలేదా? బాధమునకుఁబడినదా?

అప్పుడు దామోదరుడు “నేను ఖానుగారితో మాట్లాడునప్పుడు చచ్చట నాతఁడును, నాతనిభార్య దుర్గావతీయు మాత్ర ముండేరి. నారహస్య మెఱుంగఁ గల్గినయీమె యెన్యతే యై యుండు” నని యనుకొని యాపేంకఁ బరికింపఁ బరికింప ఖానుగారి దుర్గావతియొక్కపోలిక యామెముఖమునం దాతనికిఁ గన్పట్టి చూడఁజూడ నామెయొ యీమె యైనట్లు నిస్సంశయముగఁ దోఁచెను. అంత వారి కిట్లు పరిసంగము జరిగెను.

దామో—అవునవును. మాటలే కాని తురకవాఁడు హిందువుని బాగు నేయునా? ముండిత—చెట్టివాఁడా! వారిని వీరిని నన నేల? మనము చేసికొనినదే మన మనుభవించునది.

దామో—నీ వాడునది నిజము. తురకలమాటలవలన నాసఁజేంది, జనార్దనసింగు చచ్చిపోవ నున్నాఁ డని మోసపుమాటలు చెప్పి, నాకు మహాపకారము లెన్నియో చేయఁచువచ్చిన దుల్పటువాను తురకలచేతి కొప్పగించితిని. అతఁడు మరల మహారాజు వలె నున్నాఁడు. నే నాతనిమో మిప్పుడు చూడలేక నా కున్నబంట్రోగు నాకరీ కూడ చాలించుకొని రెంటికిం జెడినరేఁడనై బాగలు పడుచుంటిని. నామాట య టుండ నిమ్ము. నీవు ఖానుగారికిఁ బ్రియమైనకొత్తయిల్లాలివి కదా! నీ కీగతి యేల యజ్ఞెను?

ముండిత—స్వామిదోహతుకేంతకంటె మంచిగతి యబ్బునా? అబ్బిననిలుచునా?

దామో—నే నేమో స్వామిదోహము చేసితిని. నీ వేమి చేసితివి?

ముండిత—నేనును నీ పనుభవించుచున్న స్వామిదోహతోషఫలమునే యనుభవించుచున్నాను. వెనుక నొకయిల్లాలికడ నవ్వకము పుట్టఁ జరించి యొకగట్టివాయి ప్రేరేపణముచేఁ గపటవేషముఁ బూని యామెభర్తచే గంగలోఁ దోయించితిని. ఆయిల్లాలు తిరిగి మహారాజి యై పరిమందిని బెంచుచున్నది. నే నామెమోమును జూడ లేక నలుగురిలోఁ దల యెత్తికొని బ్రతుకలేక యెన్నెన్నియోవిధముల దాగికొనుచు దినములు గడపుచుంటిని. ఈకడుమ నాలుమూసములపాటి నడుమంత్రపుసిరి ఖానుగారి యిల్లాలినై యనుభవించితిని. కాని అబ్దుల్ ఖానుడు రహీమాకొఖానునిమీఁది ద్వేషము నే నారహస్యమును బయటఁ బెట్టెను.

దామో—అబ్దుల్ ఖానుడు వెల్లడించినసీరహస్య మేమిటి?

ముండిత—రహీమాకొఖానుడు నన్ను అజాఫ్ ఖానునకుఁ దార్జునపుడు నేను దుర్గావతి నైనట్లు బానికిఁ జెప్పియుండెను. నేనును గానికూడు నిన్నకు గడంపైన నిండు నని యాసించి నాపేరు దుర్గావతి యనియే ఖానుగారికిఁ జెప్పితిని. అందుచే

నన్నాతఁడంగీకరించివాఁడు. ఇప్పుడు దుల్పటుమ దుర్గావతిని బెండ్లియాడి ఘోరముఁ దలమునకుఁ దీసికొనిరాఁగా నావిషయ మబ్బల్ ఖానుఁ డెఱింగి, రహిమాను డొనర్చిన మోస మిది యని ఖానుగారికి విశదీకరింప నాతఁడు నామైన గూడ కనలి యీవికృత రూపమును నాకుఁ గూర్చి పరాభవించెను.

దామో—అహా! రహిమాన్ ఖానుడు నాడు ఖానుగారిని నిటుల నాబుట్టలోఁ బెట్టినాఁడు? తొత్తుకొడు కెంతవన్నుగడ పన్నినాడు. ఖానుగారు నా కిచ్చెద నని వాదానము చేసినఘోర మండలప్రభుత్వముఁ మాయ చేసి తాను బొందియుండెను. కాని యేమి బాగుపడినాఁడు?

ముండిత—ఎన్నఁడును దలకుఁ దగనిదురాసలు కూడవు. అట్టియాసలు గలవా రటులనే చెడిపోదురు. నే నంతపెద్దకాపురమున కాసఁ జెందితిని. ఇప్పుడు నాస్థితి యెట్లున్నదో చూచితివా? ఇంక నాగతి యెట్లుండునో?

దామో—నిన్నుఁ బెండ్లియాడినభర్త యున్నాఁడా?

ముండిత—నేను కాపురమునకు వెళ్ళకముందే యాతఁడు మృతి చెందినాడు. అతఁడే బ్రతికియున్న ఖానుగారికై నే నాసపడుదునా? నా కీపాట్లు వచ్చునా?

దామో—నీకు దిక్కుగుబందుగు లెవ్వ రైన నున్నారా?

ముండిత—ఎవ్వ రైన నుండినవో నింతచింత యెందుకు?

అని విచారించుచుండఁగా దామోదరుఁడు “నేనును నీమెనలెనే దిక్కుమాలి యున్నాను. ఇంక నే నీమెకు దిక్కు. నా కీమె దిక్కు.” అని మనంబున నెన్నెన్నియో యాసలు గలిగియుండెను. కాని తనయుద్దేశ మామెకు నెఱింగించుటకు జంకి, యెట్టకేలకు “మనమిద్దర మొక్కతీరుననే యున్నాము. భగవంతుఁడు మనల నిర్వ్వరమ గడునేర్పులో నిచ్చట సమావేశము చేసెను. మనలో నొక రొకరికిఁ దోడు బాగుగఁ గలసినది. ఈడుబోడు కూడ నమరియున్నది. నీవు నాకు దిక్కుగుము. నేను నీకు దిక్కుగుదును.” అని యామెకుఁ జెప్పెను. తలలు బోడులైనఁ దలఁపులు బోడులూ? బోడవృత్తయు నాతనిభావము నెఱింగినబాగా యగుటవలన నేదియో యొకగోడ చేరు పుండవలెను గదా యని తలంచి యాతనియండ నుండుటకుఁ గాంక్షించి, యీతఁడు నన్నుఁ బోషింపఁగలఁడా యని శంకించి “పోనీ రాణిదుర్గావతి వెనుక నొకసందర్భమున నాకు మేలు చేసెద నని చెప్పియుండెను. అమె నాశ్రయించిన మా కిరవురకు జీవనము జరగకుండునా?” యని తృప్తిఁ జెందెను.

ఇటువదిదొమ్మిదవ ప్రకరణము.

దుర్గాసతీ దుల్పట్ మాలదాంపత్యముఁ జూచియు, వారిరాజ్యవైభవముఁ గాంచియు అజాఫ్ ఖానుడు ఓర్వలేమి జనింప దుల్పట్ మ నెట్లు లైన నంచించి వాని పట్టనుపిషిని బడయుటకు దృఢసంకల్పము గలిగియుండెను. కాని వానికిఁ గుడిభుజము వంటి రహిమానుఖానుడు తా నొనర్చినమోసము ఖానుగా రెఱింగియుండి రని వాని మోము చూచుటకు సంకోచించి మూఁడుసంవత్సరములపాటాతని కగపడక మూల మూల దాఁగికొని యుండెను. ఎడమభుజమువంటి అబ్దుల్ ఖానుడు ఘర్మమండలాధి పత్యమును దన కియ్యక రహిమాన్ ఖానున కిచ్చియుండుటచే అజాఫును దొల్లిటియ ట్లాశ్రియిండుట మానెను. అంత దురాలోచనములు చెప్పువారు లేక అజాఫ్ ఖానుడు తెుక్కలు లేనవక్షివలె వ్యర్థఁ డయ్యె. అదియును గాక దుల్పట్ మకు దుర్గాసతి రాణి యై సమస్త రాజ్యవహారములు చక్కఁబెట్టుచున్నయాకాలమున నెట్టిబలవంతు లైనను ఘర్మండలముపేరు చెప్ప గడగడ పడఁకుచుండెడివారు. అప్పటికిని అజాఫ్ ఖానుడు తనపట్టుదలను విడువక శక్తివంచన లేక యవకాశము గల్గినప్పు డెల్ల దుల్పట్ మ పైఁ జక్రవర్తి కడ మిత్రభేదములు కల్పించుచుండెను. అట్లు మూఁడుసంవత్సరములు గడచెను. అజాఫునిపత్రిన నెఱవేరలేదు. ఆలోచనము జెప్పరహిమాన్ ఖానుడు లే డన్నచింత యప్పుడప్పుడు వానిని బాధించుచుండెను.

అంత ఢిల్లీయాస్థానమునుండి యొక నేపకుఁడు అజాఫునిసన్నిధికి వచ్చి యొక కాగితమును ఖానునకు సమర్పించిపోయెను. దానిని అజాఫ్ ఖానుఁ డిట్లు చదువుకొనెను. “నుబేదారు అజాఫ్ ఖానునకు, పాదుషా హుమాయూన్ వ్రాయించినఫర్మానా:

దుల్పట్ మ తన్నుఁ జెఱపట్టి మానభంగము గావించినాఁ డనియు నింక నాతని యంతఃపురములయం దిరువురుముసల్ మఱ్ఱయనఁతులు చిక్కుకొనియున్నా రనియు, మొగలాయిబూబుల మానభంగమునుండి కాపాడవలె ననియు, నొకబూబు మొట్టవెట్టు కొనుచు మాదర్బారునకు వచ్చియుండెను. దుల్పట్ ము చేయుచున్నయాయకృమమును మనము వాంఛక తీరదు కావున, నీవు ఢిల్లీపాఁజాలసాయముఁ జొంది ఘర్మండలముపై దండెత్తి యచ్చట నసహాయులై యున్నబూబులబాధలు తప్పించవలసియున్నది కావున తోడనే మాహుకుమ్ అయలు జరగిండుట కిందుమూలముగా నాజ్ఞాపింపఁబడుచుంటివి.”

డిల్లీ హుజూరు.

హుమాయూన్.

అట్లు ఘర్మానా సాంతంబుగఁ జనువుకొని అజాఘ్ ఖానుడు మహాత్మానామతో మిన్ను ముట్టచుండ, నొకబూబు వానియెదుటకుఁ బోయి సలాము చేసి “ప్రభూ! పాదుషా మీకు ఘర్మానా పాగిసి పంపించెడ ముి నాకుఁ జెప్పెను. అందుఁజయమై మీతోఁ గొన్నిసంగతులు మనవి చేసికొన వచ్చితి” నని చెప్ప, అజాఘ్ ఖానుడు ఢిల్లీ చుజారునకుఁ బోయియున్నయునతి యీమెయే యని యనుకొని, తనసంకల్పమునకుఁ దోడ్పడినయామెను గౌరవించి “అమ్మా! నీ నవరవు?” అని ప్రశ్నించెను.

బూబు—అయ్యో! ఈనాశరీర మీవఱకుఁ దమచే నెక్కువఁగఁ జేమింపఁబడు చుండెడిదే. ఇప్పుడు నాపై మీకుఁ గొంతకోప ముండినను నుండవచ్చును.

ఖాను—నామనస్సంకల్పము నీవలన నెఱవేరుటకు సిద్ధముగ నున్నది. నీపై నాకు గోప మెందుకు? నీ వెవరవో వచింపుము.

బూబు—నే నొకానొకసమయంబున మిమ్ము మోసపుచ్చితిని. అందుచే నింత కాలము మిమ్ము జూడక తిరిగి మీదయను బడయఁ గోరి మీమనస్సంకల్ప మెఱింగి యుండుటచేఁ గల్గుటలులు చెప్పి చక్కఁగఁజే మీ కీఘర్మానా వ్రాయించితిని.

ఖాను—నీ వేమి మోసము చేసియున్నను నీవు వ్రాయించినయాఘర్మానా నాకు మహోపకారక మగుటచే నీయందు నా కెంతయో గౌరవము కలదు. కావున నీ వొసర్చినమేలు మఱియవాడను గాను. నీ వెవ్వతెవు? రహిమాన్ ఖానుడు దుర్గా వతి యని నా కంటఁగట్టిన మాయావతివా యేమి?

బూబు—అయ్యో! నన్ను తీమింపుము. దుర్గావతి యని మాయావతిని మీకుఁ దార్చిన రహిమాన్ ఖానుడను నేను.

అని యెఱింగింప, అజాఘ్ ఖాను డాశ్చర్యము చెంది “రహిమాన్! దుల్బటుషా చేతిలోఁ జిక్కి చచ్చిపోయితి వని విచారించుచుంటిని. నీవు కావుననే యింతపన్నుగడ వన్ని చక్కఁగఁజే మాయ చేసితివి. నీబుద్ధికే బాల సంతోషించితిని. ఇంక మన కోర్కెలు పూర్తిగఁ గొనసాగును. ఈసారి దుల్బటుషాను జంపి, దుర్గావతిని నేను బొంది, ఘోరమండలాధిపత్యము నీకు శాశ్వతముగ నిప్పించెదను. చక్కఁగఁజే వెంటనే ఘోరమండలముపై దాడివెట్టుట కావతిచ్చెను. నే నీదినమున ఢిల్లీకే బోయి పాఠశాలను వెంటబెట్టుకొని వచ్చెదను. ఈలోన నీవును అబ్దుల్ ఖానుడును మునుపటియట్లు సఖ్య ముగ నుండి నాకు సహాయము చేయ సిద్ధముగ నుండుడు.” అని చెప్ప రహిమాన్ ఖానుడు సంతోషించి యచ్చటనుండి వీడ్కొనెను.

ముప్పదియవ ప్రకరణము.

—(:)—

నూతనదాంపత్యసౌఖ్యమునకు మించిన యౌహికసౌఖ్యము వేరేదీయు లేదు. భార్యభర్తలయం దన్యోన్య గాఢానురాగము వెలసినచో, లేమియం దయినను వారల కాపురము స్వర్గతుల్యమే యనవచ్చును. అన్యోన్య గాఢానురాగము గలిగి రాజ్యవైభవోపేతులయిన దుర్గావతి దుల్పట్ పాల నూతనదాంపత్యసౌఖ్యమును దేనితో, బోల్పవలెనో తెలియకున్నది.

ఆ ట్లారాజదంపతు లింతింతసరానియమితభోగసౌఖ్య మనుభవించుచు నొక్కనాడు పాత్రకాలమున వర్మదానదీతీరంబునం గలయుద్ధానవనంబున విహరించుచుండ నొక స్త్రీ యాచేరువనుండి గీతగోవిందము మనోహరంబుగఁ బాడుచుండెను. దుర్గావతి “యీకంతస్వన మెచ్చటనో కనియుంటిని.” అని యాలోచించుచు నాపాట పాడువానిని దోడ్తెచ్చుని యొక నేలకుని బంప, నాతఁ డామెను నామెకడకుఁ దీసికొనిపోయెను. దుర్గావతి యామెచేఁ గొంతవడి పాపించి కొంత బహుమానద్రవ్య ముమెచ్చెతిలో నిడఁ బోవ నాపాటకత్తె యాదానమును ఒరిగిపొంపక “అమ్మా యింతతో నాకడుపు నిండు నది కాదు. నేను బిచ్చ మెత్తుటకు రాలేదు. మీనాయనగారిగ్రామవాసుల ననేకుల రావించి వారలకు స్థిరజీవనోపాధులు గలిగించితరి, నిండుబండికిఁ జేట బరు నగునా? నేనును కనోజాగ్రామకాపురస్తురాలనే. వెనుక నొకప్పుడు మీ రుపకారము చేసెదమని చెప్పియుండుటచే నాసించి వచ్చితిని. నాకును జీవనోపాధి గలిగింపఁ బొందెను చున్నదాన” నని విన్నవించుకొనెను. “నే నెన్నఁడు వాగ్దానము చేసియుంటి?” నని దుర్గావతి యడుగ నామె “అమ్మా! నే నొకనాడు పాత్రకాలమున తంబులు మీటుచు గోవిందనామస్మరణము చేసికొనుచు కనోజావీధివెంబడి నడచుచుండఁ దా మయ్యెడ నచ్చట నిలువఁబడి నాతోఁ బ్రసంగించుచుఁ జెప్పితిని. నాచేతి కొకయుత్తరము, కూడ నిచ్చితిగ” అనిచెప్ప, దుర్గావతి యాశ్చర్యముఁ “బొంది యానాటిదాసరివి నీవేనా? నీ వయ్యెడ దాసరివేదము నేల దాల్చితిగ?” అని యడిగెను. ఆపాటకత్తె “అమ్మా నన్ను క్షమింపును. ఒకానొకప్పుడు మీయెడ మహాపరాధము చేసితిని. నాచేతు

మాయావతి యని చెప్ప సమస్తము మీ రెఱుంగఁగలరు. నేను మీతల్లిగారి కొనర్చిన మహాపకారదోషమునకుఁ బశ్చాత్తాపము నొంది పాపపరిహారార్థము భగవన్నామస్మరణముఁ జేసికొనుచు నలుగురిలోఁ దల యెత్తుకొనుటకు లజ్జించి దాసరివేషముతోఁ గొన్నాళ్ళు భిక్షాటనంబునఁ గాలక్షేపముఁ జేసితిని'' అని వచించెను. దుర్గావతి కనికరము గలది యగుటచే నామెను దనచేటికగా నుండునట్లు నియోగించి పోషించుచుండెను. మాయావతియు దుర్గావతియెడ నశ్రంతభక్తి గలిగి నేమిచుచు రాణియొక్క విశ్వాసము నకుఁ బాత్రురా లయి మెలంగుచుండెను. తఱువాతఁ గొంతకాలమునకు మాయావతి దుర్గావతిని వేడికొని తాను మాతనముగ భర్తగా నంగీకరించిన దామోదరునకుఁ గూడ మరల నుద్యోగము చేయించెను. మాయావతీదామోదరులు దుర్గావతీదుల్పత్ హేలను గొల్పుచు దమయావజ్జీవము వారికై ధారవోసిరి.

ముప్పదియొకటవ ప్రకరణము.

—(:)—

దుష్కర్మాచరణమునకు భగవంతుడు భంగము కలిగించును గావున అజాఫ్ ఖానుడు ఘోరమండలముపై దాడివెట్టుటకు మహోత్సాహముడై సహాయార్థము కొంతపాఠజాను గ్రహింప ధిల్లీకి బోయియుండునంత హుమయూను షీర్ ఖాను అనుకరువును బక్కారువద్ద గదియలపినవాడయ్యెను. అందుచే అజాఫ్ ఖానునియుద్దేశ మెంతమాత్రము సాగలేదు. అంత హుమయూనుచక్కరికి రాజ్యభీష్టత్వము పొందించెను. సూర్వంశజుడగు షీర్ ఖానునకు ధిల్లీయాధిపత్య ములవడిను. ఈనూతనపరిపాలనమున అజాఫ్ ఖానునియుద్ద్యోగ మూడవలపినదే కాని స్తోత్రపాతనైపుణ్య మాత్రని కుద్యోగము నిలువఁబెట్టెను. కాని వానితోల్లరిటియాట లడుగఁజెను. అట్లు సూర్వంశజుల ధిల్లీరాజ్యమును ౧౫౪౦ సం॥ మొదలు ౧౫౫౫ సం॥వఱకు బరిపాలించిరి. ఆకాలమున హుమయూనుఁడజ్ఞాతవాసము జరపెను. తఱువాత నావంశజుడగు సికందరుసా రాజ్యము నేయుపప్పుడు ౧౫౫౫ సం॥లో పానిపట్టువద్ద హుమయూనుఁడాతనిని జయించి ధిల్లీసామ్రాజ్యమును మరల సంపాదించుకొనెను. కాని రాజ్యసౌఖ్యము నాఱు మాసములపాలెనను బూర్తిగ ననుభవింపక ౧౫౫౬ సంవత్సరమునఁ బరలోకగతుఁడయ్యె.

పిదప నాతనికుమారుడు అక్బరు పట్టాభిషిక్తుఁడయ్యెను. ఆతఁడప్పటికి నుమాఱు పదుమూఁడేండ్లప్రాయమువాఁడగుటచేబహరామ్ ఖానుఁడనుపేరు గలసర్దారతనికి సంరక్షకుఁడై సమస్తరాజ్యపాలనము నిరంకుశముగ నడపుచుండెను. అక్బరు వాని నెంతయో గౌరవించెడివాఁడు. బహరామ్ ఖానుఁడు రాజకార్యములు చక్కబెట్టుచున్నకాలములో అజాఫ్ ఖానుడు చెప్పకొందిలేలువలె నణగియుండెను. కాని యిటీవల అక్బరు పెద్దవాఁడైనకొలఁది అజాఫ్ ఖానుడు వానిసమక్షమున కప్పడప్పుడు పోవుచుఁ దనచతురతవలన నాతనిదమును సంపాదించెను. క్రమక్రమముగాఁ జక్కరికి బహరామ్ ఖానునిపై ద్వేషము జనింపఁజేసి యాతనినిరంకుశాధికారమునకు భంగము

గలిగించెను. అంత బహురాష్ట్రభూమి చక్కగిరిపై గోపించి యాతనితో యుద్ధమునకు
 గడంగెను. అక్కరు వాని కోడించినందున సాతండు మక్కాకు యాతార్థమై పోవుచు
 దోవనా నొకశత్రువుచే జంపబడెను. అంత అజాప్ఖానుడు పాదుషాకు బీర్యమైన
 యాంతరంగిపడై ప్రిబలి. అప్పటికి అజాప్ఖాను డేబదియేండ్లు గడచినపెద్దవాడగుట
 చే జక్కగిరి యాతనియం దెంతయో గౌరవము చూపుచుండెను.

మూవ్వది రెండవ స్త్రీరణము.

దుర్గాశతి దుబ్బట్టాతో నుమాలు వదుమాఁడు సంవత్సరములు కాపురము చేసిన తఱువార క్రి.శ. 1548 సం. లో గర్భపతి యొక పుత్రుని గనెను. తల్లిదండ్రు లాపుత్రునికు వీరనారాయణుఁ డని నామకరణము చేసిరి. లేకలేక పుట్టినపుత్రుఁ డగుటచే వార లాతని నతిగారిబమునఁ జెంచుచు విద్యాభ్యాసము చేయించుచుండిరి. దుర్గాపతి యాతని కతిశ్రద్ధతో నస్త్రీశస్త్రవిద్యలు స్వయముగాఁ గఱపుచుండెను.

సంసారము విపత్తరంగములచే నిండిన సాగరమువంటిది. కావున దుర్గాశతి నందనునకుఁ బదిసంవత్సరములపూర్వము పాపింపఁగా దుబ్బట్టా ప్రియమైన భార్యా పుత్రులను వీడి కాలవశమునఁ బరలోకగతుం డయ్యె. రాణీదుర్గావతియొక్క చిర మునకు మేర లేదు. అయినను ధైర్యశాలిని కావున నామె తనకుమారుని సింహాసనాధీసుని జేసి మిగులదక్షతతో ధర్మము ననుసరించి యతనిస్థానమునఁ దానే రాజ్యపాలనము చేయఁ గడంగెను. అట్లామె రాజ్యము నిర్వహించి రాజ్యమునం దెల్లదలఁ బ్రజలకు మహోపయోగముగఁ గూపతటాకములు త్రొగ్గించియు, వైద్యశాలలుంపించియు, విద్యాలయములు స్థాపించియు, జనులను సంతోషపఱచుచుండెను. ఆమె పాలించుకాలమున ఘోరమండలరాష్ట్రము పాడిపంటలతో మహాదైశ్వర్యముతోఁ దుల దూగుచుండెను. చోరభయ మెందును జూపట్టలేదు. శత్రుభయ మెంతమాత్ర ముమె కలిగియుండలేదు. కాని అజాపునిదురుద్దేశ మెఱింగియున్న నగుటచే నెన్నఁ దైన నాతనినుండి ముప్పు తప్ప దని యనుకొనుచుఁ దనసామర్థ్యమునందు విశ్వాసము గలదియై యనుమానము లేని ధైర్యముతో మెలంగుచుండెను. ఆమెనందనుఁడు నానాటికి శుక్లవక్ష చంద్రునివలె దినదినపరివర్ధమానుడై సింగపుఁగొదమవోలె నుండి తల్లియొక్క ధైర్యగుణమును నేయిరెట్లు నృధిపఱచెను. అట్టిపుత్రునిఁ జూచికొని యామె భర్త వియోగదుఃఖము నైతము మఱచి సంతోషిని గాలము గడపుచుండెను.

ముప్పదిమూడవ ప్రకరణము.

అక్కర రాజ్యపాలనము తనశేలిలో నుంచుకొనినది మొదలుగఁ దనరాష్ట్రమును నలుదెసల విశాలముగ వ్యాపింపఁ జేసెను. పరిపాలనానుగమ మెఱింగినచక్కివర్తి యగుట వలనఁ దనవిశాలరాష్ట్రమును, దెక్కునూభాలుగా విభజించి నూభా కొక్కొక్క నుభే దారుని నియమించెను. మధ్యహిందూస్థానమునకు అజాఫ్ ఖానుఁడు నుభేదారుగ నియోగింపఁబడెను.

చక్కివర్తి తనయొడఁ జూపుచున్న గౌరవమువలనను తనయధికారప్రాబల్యము చేతను, అజాఫ్ ఖానుఁడు పుట్టుకు బుట్టినబుద్ధి పుడుకలతోఁ గాని పోవ దన్నట్లు నృద్ధుఁ డయ్యుఁ దనదుష్ప్రవర్తనమును మానినవాఁడు గాక పూర్వముకంటె దుష్టుఁడై యతి శయించెను. యావనము వానిశరీరమునుండి దిగజాతినను సరిచడ్డర్గ మింకను నెలకొని యుండెను. కావున నప్పటికిని వానికి దుర్గావతియం దాక విడలేదు. దుల్లుట్ సా చనిపోయినతఱువాత వానికి నయ్యాకాపాళము మఱిత పెనఁగొనెను. అందుచే నాతఁ డామెకు భర్తృవియోగ ముద్దినదినములలో వాగ్నియుండినవరామర్మలేఖయందు దనయభిప్రాయమును నూచించి యామెచేఁ దిరస్కృతుం డయ్యెను. అప్పటినుండియు నజాఫ్ ఖానుఁ డామెను బలిమిచే నైన సాధింప నెంచి చక్కివర్తి కామెయొడ ద్వేషము జనింపఁ జేసి యాద్యము పొసఁగ జేయవలె నని పగయత్నించుచుండెను.

కాని, అక్కర మహమ్మదీయప్రభువులలో నెల్ల సజ్జనుఁ డని విఖ్యాతి పడసిన వాఁడు. ఆతఁడు తనసమర్థతవలన సకలరాజులను దనసామ్రాజ్యమునకు లోబఱచికొని వారలరాజ్యము లాయారాజులయేలుబడికిఁబడనే యుంచి వానికి విశేషగౌరవముతో నాగరించుచుండెను. హిందూమహమ్మదీయుల నేకభావముతోఁ బాలించెను. హిందూ రాజులను జయించినప్పుడు వారల నేవిధమైనయమర్యాదకును బాలు నేయలేదు. వారి దేవాలయములను భంగపఱచలేదు. హిందూమతమును ద్వేషించినవాఁడు కాఁడు. కావున హిందువులవలెఁ గుండలములు ధరించి నుడుట బొట్టు, బట్టకట్టు గలవాఁడై యుండెను. ఆతఁడు సర్వసమమతస్థుఁడు. అందఱకు నొక్కఁడే సర్వేశ్వరుఁ డను

శమ్యక్ముగలిగినవాఁడు. భూతదయచే నతనియంతఃకరణము పరిశుద్ధ మైనది. అందుచే హిందువులందఱాతని మహనీయుఁడని నుతించెడివారు. అట్టిమగుణసంపన్నుఁడు కావుననే దుర్గావతిపై నజాఫ్ ఖానుడు మరలమరలఁ జెప్పుచుండినయీర్వాహచనములను గొంతకాలమువఱకుఁ బెడఁబెనిన బెట్టుచుండెడివాఁడు.

ముప్పదినాల్గవశ్రికరణము.

చెప్పెడుమాటలు చెడ్డవి గదా? ఒకనాఁడు అజాఫ్ ఖానుఁడు చక్రివర్తి సమక్షమున కేగి “ప్రభూ! రాణి దుర్గానతిపాలనముక్రింద నున్న ఘోరమండలము తప్ప మధ్య హిందూస్థాన మంతయుఁ దమసామ్రాజ్యమునకు లోబడి యున్నది. అందుచే మన యెడలను రాణి దుర్గావతి చూపుచున్న నిర్లక్ష్యభావ మటుండ నిండు. ఆమెను జయించు నంతఃకీర్త్యసాహసములు మనకు లేక యూరకొంటి మని లోకులు వచించుచున్నారు. పాఠిసాదాంతరముల వసించియున్నతమ కిట్టిలోకసమాచారములు తెలియనేరవు. వీరుండ నని పేరొంది తమయన్నయు తినుచున్న నే నీయపరితప్తను భరింపఁజాలకున్నాను. కావున ఘోరమండలము మరసామ్రాజ్యమునకు లోబడునట్లు చేయక తప్పదు. అందుకు నా కనుజ్ఞమాత్రము దయసేయుఁడు. ప్రభువువారికి శ్రమము గలుగఁ జేయక నేనే యీకార్యము నిర్వహించెన” నని చెప్పెను. అందుపై రాజ్యకాంతయుఁ దోడై అక్కర్చుచక్రివర్తి వంటి మహనీయుని అజాఫునిదుర్బ్బసమువకు లోఁజేసి తల యూపించెను.

క్రి॥౪॥ ౧౫౬౩ సం॥ లో అజాఫ్ ఖానుడు చక్రివర్తి యనుమతి పడసి ఘోరమండలముపైఁ బరిపాలనయ్యుచుతో చాడి వెడలెను. దుర్గావతి దినదినము అజాఫునినుండి ముప్పును నిరీక్షించుచున్నచే కావున నయ్యెడ 500 కరులను 500 తురంగములను గొప్ప కల్బులమును సిద్ధము చేసకొని, పురుషమేను బాల్చి యూరకుఁబాడి యొగఁబడినది.

నెక్కి మోమునుండి తొడ్రోస ముట్టిపడఁ బ్రశ్నకుదుర్గఁగె సమరభూమిని నైరికి
 మోమిచ్చి నిల్చెను, యుద్ధము పొందెనభ మయ్యె. రాజభక్తి గలయా మెసెనికులు
 నేనానాయకులుఁ దమరాణి కారభీక రాకృతి నవలొకించి మహోత్సాహముతో నతి ధైర్య
 సాహసములతో శత్రుసైన్యముపైఁ బడి కఱకలు లైనతురక నీపాయిలఁ గఱకఱ నఱకుచు
 వనేకుల రూపు మాపిరి. యవనులు గడ్డముల నిమరుకొనుచు గోండు సైనికులపై బాణ
 వృష్టి గలిగించిరి. గోండు సైనికులు కన్నులనుండి నిప్పులు గ్రొక్కుచుఁ దురకదండుపైఁ
 బిడుగులు గురిపించిరి, ఇట్లాకదిన మంతయు నభయ సైన్యములు హోరాహోరిని
 బో రొనగింప, యవనవాహినులు గోండు సైనికులపైతాపతీవాత్రపంబునఁ బూర్తిగ
 కుప్పించెను. ఇంక గోండ్లు అజాపుని బరలోకమున కంపఁ గంకణము గట్టుకొనిరి,
 కాని యాతఁడు పొరణము దక్కించుకొని పాటిపోయెను, ఈయుద్ధముయొక్కపర్య
 పసానము గోండు సైనికులకు మహోత్సాహము గలిగించెను. కాని అజాప్ ఖానునితో
 యుద్ధము మరలమరల నిరీక్షించుదున్నదుర్గాఁనికి సంగేష్టి యెంతమాత్రము గలుగలేదు,
 అజాప్ ఖానుడు స్త్రీలన నోడింపఁబడుట కెంతయుఁ జింతించి తిరిగి కొలఁదికాలములో
 దొల్లిఁటికంటె నెక్కువసైన్యమును ఫిరంగు బాదిగాఁ గలయుద్ధసామగ్రిని గూర్చుకొని
 ఘోరమండలముపైకి దాడిచెట్టెను. ఈతెండవఘోరయుద్ధమునందుఁ గూడ దుర్గావతిశే
 జయము పొనఁగెను, అక్కరుచక్కరిచే మహాశూరుఁ డని మిక్కిలి కొనియాడఁబడిన
 అజాప్ ఖానుడు ఘోరజ్ఞాన్వితుఁడై గెన్నటి కైన నెట్లు లైన దుర్గావతిని జయించి తీర
 వలె నని కృతనిశ్చయఁడై యుండెను. అబలను పంచించుట కిట్లు ప్రతిన చేసినవాఁడు
 నీటిఁడి గాక వీరుఁడా?

అజాప్ ఖానుడు కడపటిసారి ప్రభుసైన్యములు గూర్చుకొని తమయొద్ద నున్న
 ఫిరంగు లన్నియు సగ్రిభాగమునం దుంచి ఘోరమండలసైన్యములపై నకస్మాత్తుగాఁ
 బడి తనసామర్థ్యము నంతయుఁ జూపఁ జీకాకుపడి వారు శత్రువుల మూర్ఖున
 శక్తులు కాక యుండిరి. ఇట్టిదురస్థఁ జూచి దుర్గావతీనందనుఁ డల్పవయస్కుఁ
 డయ్యె నభిమత్యకల్పఁడు కావునఁ దాను ముందు నిల్చి “వెలవనలదు, వెలవనల” డని
 సైనికులకు ధైర్యము చెప్పఁచు దానును శత్రువుల నెదిరించి పోతెను. ఇట్లాబాల
 కూరుఁడు గొంతవడిఁ బోరాడి బాణాఘాతముచే మూర్ఛిల్లి నేలఁ గూలెను. అప్పుడు
 సైనికులు చింతా క్రాంతిలై యాదుకిఖనార్త నింకొకవైపునఁ దురకలను మట్టించుచున్న

దుర్గావతి కఠింగిరిదిరి, పిడుగుంటియావాగ్గినిని దియ్య దుఃఖించుట కది సమయము గా దని యెంచి యనుమంతయుఁ జలింపక పుత్రినాత్మల్యము వీడి నేనాధిపతింజూచి “ ఈసమయము ధైర్యము నదలి దుఃఖించుటకుఁ దిగియుండలేదు. శత్రుస్థానము మనకు ముఖ్యకర్తవ్యము. ఈశ్వరేచ్ఛనలన నైనకార్యమునకు నగవఁ బని లేదు, కావునఁ బిల్లవానిని శిబిరమునకుఁ గొనిపోయి సముచితోపచారములు నేర్పఁడు. ఆయు వుండిన బ్రతుకును. నే నిప్పుడు యుద్ధము వీడిచి ఎచ్చటకు పిలు లేదు. గణయజ్ఞము సమాప్తచేసి పొక్తి యున్న గుఱ్ఱుని జూచెదను ” అని దుర్గావతి పల్కెను. నేనానియు నామెయజ్ఞను శిరసావహించి యాడింభుని శిబిరమునకుఁ బంపివేసెను. తఱువారఁ గొంతనేపటి కాయఁడు పొక్తియు వీడెను.

యుద్ధమునఁ గొంతనేపు నారికి జయము, కొంతనేపు వీరికి జయము పొసఁగును నెవ్వరు గెల్చుదురో విశ్వయింప నవకాశము లేక యుండెను. ఇట్లు యుద్ధము చూచుచూరిని జరగుచుండ, నయ్యది హిందువులస్వాతంత్ర్యవాళనకాలము గావునఁ దురుష్కులకే యాధిక్య ములవడెను. గోండు సైనికులు పోరాడి పోరాడి నిరుత్సాహులైరి. గోండు లుత్సాహమును వీడికొలది మైచ్ఛల మెచ్చుచుండెను. తురక లుత్సాహముతో దీక్ష! దీక్ష!! అనుజయఘోషము లుచ్చరించుచు గోండులఁ దెగటార్చిరి. ఇట్లు భయంకర మైనహనయజ్ఞము జరగుచుండ దుర్గావతి మాతృయు స్వల్పమైత్యముతో నాహసంబునఁ బోరాడుచుండెను. ఆమెను మూర్ఖునటకు అజాఫ్ ఖానుడు సమీపించెను గాని రాచ్రీగన ముట్టిపడుచున్నయ మెముఖవైశిరి గాంచి వెలగఁగి వెనుకకుఁ బోయి యామెపై బాణవృష్టి గురిపించెను. ఆమెయుఁ దనపైఁ గుఱియచున్నశర పరంపరలఁ దునిమెను గాని యం దొకకూర్చిశర మామెండినెత్తిపై గురిచ్చికొనఁగా, మఱింత కోర్ధావిష్టుమానస యై యాబాణమును దానే పెకలింపకొని, వేరుగొండయుర గాంగవలఁ దొల్లిఁకలఁటె నక్కునగోమ వేళంబునఁ బోరాడ సాగెను. అప్పు డామె శరీరమంతయు ఏకైకమై యుండుట చూచి విశ్వాసము గలనేపకుఁడు దానాదరుఁడు “అమ్మా! మీ రింక యుద్ధము చేయఁ జాలరు. చేసెను లాభము లేదు. శత్రువులు మిమ్ముఁ జెడిపట్టఁ గలరు. వారచేతులతోఁ బడక కీర్ణముగా నిచ్చటనుండి పరిాయన మగుట మేలు. తమ కీయాపదయు తానీయక నే నానలకుఁ గొనిపోవుదును. రంధ్రు!” అని పల్కెను. తనపరిత్రాగత్యము మైచ్చునిచేరిలోఁ జిక్కుట కిచ్చగింపనియాధీరవనిత

“ఓహో! తుత్రియకన్య నగుటచే పగలుకు వెన్నుచ్చి పారుట నా కనుచితము కావున నీకు నాయందు భక్తి గలదేని నీకృపాణముతో నాశిరస్సును ఖండింతుము. స్వామిని యాజ్ఞ ననుసరించిన నీ కేకలుషమును నంటఁ జాలదు.” అని పల్కిెను. దామోదరుఁడు తన్నుఁ జరకాలమునుండి పుత్ర వాత్సల్యముతో సంరక్షించుచున్న మాతను కేరులారఁ జంపుటకు మనం జూడఁబడనివాడై “అమ్మా! నామనవి వినుఁడు. మిమ్ముఁ జంప నాకే లాఁడు. మనంబును నిచ్చగింపదు. మీరు వైరికరంబునఁ జిక్కుటకు సహింపను. కావున శీఘ్రముగాఁ బలాయన మగుట శ్రేయస్కరము” అని చెప్పెను. అప్పుడు దుర్గావతి నేవకునిముఖవర్య గాంచి తాను నియమించినపని నెరవేర్చుట కతఁడు సమర్థుఁడు కాఁ డని తలపోసి నేవకుని కిట్లు చెప్పెను. “దామోదరా! నీవు నన్ను ఖండింపఁ జాలినవాడవు కావు. సమయము మించుచున్నది. అదిగో శత్రువులు పైఁజడుడు న్నారు. నాశరీరము వారికిఁ జిక్కనీయకుము. ఇదిగో నేనే యాత్మహత్య గావించుకొంటిని. ఎగుటిదే నే వనింపఁబోవువీరస్వర్గము.

మహత్తరకార్యములు చేసి, యశోధన లైసస్త్రీ లేని, పురుషులేని, విగతజీవు లైనను బ్రపంచమున నాచంద్రితారార్కముగ సజీవు లైనయెటులనే విలసిల్లెదరు. వారి నాకుములనే యెల్లరు స్మరింతురు. వారిచరిత్రములనే యెల్లరు పారాయణ చేయుదురు. వారిసంకీర్తనములే సర్వదా పాడుచుందురు. కావున మనసుర్గావతి నేటికిని, యింకను జీవించియున్నది. జీవింపఁ బోవును.

దామోదరుడు స్వామియూజ్ఞ శిరసానహించి తానును నామెను గొలువఁ బోయెను. ఆహా! పృథువిశ్వాస మన్న నట్టిదే కదా!

P. SUBBAROY

Ayurvedic Pharmacy

Sri Venkatesa Perumalkoil Sannithy

TANJORE

7. శేత్రబిందు;—కండ్లనొప్పి, కండ్లపోటు, కండ్లలోనుండి నీరుకారుట, శేచీ కటి, పుసిళ్ళుకట్టుట, మాంసము పెరుగుట, పువ్వుపడి యుండుట, కండ్లనుంటు, కండ్లెరుపు, కండ్లదుగిద, కండ్లుపొగమారి నట్లుండుట, కనుబొమలనొప్పలు, వీటినిగుణపరచును చదువువారికిని యెఱుఁగు చూపు దూగపార్శ్వములో నుండువారలకును అతివిచిత్రమైన ఔషధం. ఈమందు వుపయోగము చేయువారలు ముక్కన్నము వేసుకొనిలసినది అనావశ్యకము. నీసా 1 కి వెల అ. 8. 1 మొదలు 8 నీసాలవరకు పంపుటకు వి. పి. శైలపు అ 5 పృత్యేకం.

8. కర్నబిందు;—చెవులలో చీముకారుట, నొప్పి, పొడుపు, చెవులు మూను కొనిపోవుట, మాత్రుల చెవుడు, వీటిని గుణపరచును. చెవులుబాగా నెరును. నీసా 1 కి. వెల అ. 8. 1 మొదలు 8 నీసాలవరకు వి. పి. శైలపు అ. 5. పృత్యేకము.

9. సర్వపాదసంహార;—నడుము, లోడయొక్కసందులు మొదలగు యేడ్లము లలోనైనను మేహపాద, యెంగిలిచిడుమును మూగతీట. మూగగజ్జి, కిచ్చి మొదలగు వ్యాధులను గురితోటి యతిక్రియలులో గుణపరచును. నీసా 1 కి వెల అ. 4. 1 మొదలు 8 నీసాలవరకు వి. పి. శైలపు అ. 5. పృత్యేకము

10. విరేచనమునకు మాత్రెలు;—కడుపునొప్పిగాని, వికారముకాని, ఆయాసముగాని లేక సుఖముగా విరేచనముగును. అజీర్ణం పిత్తపుచద్రసములు, సకలమైన వాయువులు, మలబద్ధము, అగ్నిమాంద్యము, వాతం, నడుము, చేతులు, కాళ్ళు, మొదలగు ఆనయనములు నొప్పులు, సకలముయిన జ్వరములు మొదలయిన వ్యాధులను స్వస్థపరచును. నీసా 1 కి అ. 8. 1 టి మొదలు 8 నీసాలవరకు వి. పి. శైలపు అ. 5. పృత్యేకము

11. జ్వరసంహార;—వహుకాలముగా తీరనిజ్వరములు, చలిజ్వరం, వంతుజ్వరం, వాతజ్వరం, పిత్తజ్వరం, కఫజ్వరం, అస్తిజ్వరం, రొమ్మనొప్పి, నడుమునొప్పి, పక్కనొప్పులు, మోకాళ్లనొప్పులు, వొళ్ళు తెలుపుపారి యుండుట, మైకము, దాహమురెండుదినములకు నాలుగుదినములకు వచ్చెడు వంతుజ్వరం మొదలగు సకలజ్వరములనుబొత్తిగానూన్చును. డబ్బి 1 కి వెల రు. 1. వి. పి. శైలపు అ 5. పృత్యేకము.

12. రోమసంచారి;—ఈ చూర్ణమును వెండుకలు మొలచియుండేడు తొవు లో చరమినయెడల అతిశీఘ్రములో వెంటుకలు తొలిగిపోవును. మంటలు మొదలగు భాదలులేవు. సీసా 1 కి వెల ఆ. 4. 1 మొదలు 8. సీసాలవరకు వి. పి. శెలవు అ. 5. పరీక్షేకము.

13. మగంధపండ్లపాడి;—మంచిజీర్ణశక్తి యిచ్చును. పండ్లనొప్పి యేకాలమందున రాదు. పండ్లుయెప్పుడును పడవు. సీసా 1 కి ఆ. 3. 1 టి మొదలు 5 సీసాలవరకు వి. పి. శెలవు అ. 5 పరీక్షేకము.

14. మేలైనకస్తూరి;—అతిఅద్భుతమైనది. కాష్మీర్ దేశమునుండి రప్పించబడి నది. మానద్దసదా దొరకును. తులం 1 కి రు. 48. చిల్లరలో 1 రూ. తక్కువకు ఇవ్వ బడదు. వి. పి. శెలవులు పరీక్షేకము.

15. తేలుకుట్టుకుమందు;—ఈమందును కుట్టినవోట చరిమిలే తక్షణమే విషము దిగి సహించలేని భాదను తొలగించును అందరును ఆశ్చర్యపడి ఆనందము బొందుదురు సీసా 1 కి ఆ. 4. వి. పి. శెలవు 1 టి మొదలు 12 సీసాలవరకు ఆ. 5 పరీక్షేకము.

ఒకటేసారి 12 సీసాలకు తక్కువలేకుండ తేలుమందు కొనువారికి డజను రు. 2-8-0 చొప్పున యివ్వబడును. తేలుమందు మారిత్రేతపై యితరమందులు యీలాటి యేర్పా టు ఇవ్వబడదు.

16. మేహరణమందు;—దీనిని తెల్లగుడ్డలో చరిమి రణములమీదవేసి యెటువం టిరణములను ఆర్పును. దీనివెల సీసా 1 కి ఆ. 8. 1 టి మొదలు 8 సీసాలవరకు వి. పి. శెలవు అ. 5 పరీక్షేకము

17. కంకణధీమాత్రోలు;—ఈమాత్రోలను మాయొక్క డైరెక్ట్ ప్రోకారం ఉప యోగించిన యెడల గొంతుకుట్టు గొంతుకమ్మకొని యుండునది పోగొట్టును. బహుళ వంధముగ పాడుటకు తగుమైన ధ్వనినిచ్చును. సంగీతవిద్వాంసులకును, ప్రసంగముచేయు వారలకును బడికపాద్యాయాలకును యిదిఒక అద్భుతమయిన బోషధముయెంతపాడిన ను ప్రసంగముచేసినను ధ్వనిమార్చకయుండును. సీసా 1 కి ఆ. 8. 1 టి మొదలు 8 సీసాలవరకు వి. పి. శెలవు అ. 5 పరీక్షేకము.

పి. సుబ్బరాయ, ఆయుర్ వేదశాస్త్రపథశాల,

శ్రీ వెంకటేశ పెరుమాళ్ల సన్నిధి, తంజావూరు.

